

UPPSALA
UNIVERSITET

Magnus Lundberg

Är påven katolik?

Traditionalistiska variationer på ett tema

Om serien

Uppsala Studies in Church History är en skriftserie som utges vid Teologiska institutionen, Uppsala universitet. Serien innehåller arbeten på såväl svenska som engelska. Skrifterna är fritt tillgängliga och utges endast i digital form. För information om de enskilda volymerna, se de sista sidorna i denna bok.

Om författaren

Magnus Lundberg är professor i kyrko- och missionsstudier vid Uppsala universitet. Han har publicerat åtskilliga monografier och artiklar om bland annat latinamerikansk kolonialmission och samtida katolsk traditionalism och katolska nya religiösa rörelser. Sedan 2015 är han verksam inom The Alternative Pope Project. Mer information om detta projekt och annan forskning finns på www.magnuslundberg.net

Uppsala Studies in Church History 16

Magnus Lundberg

Är påven katolik?
Traditionalistiska variationer på ett tema

UPPSALA
UNIVERSITET

Lundberg, Magnus. *Är påven katolik: Traditionalistiska variationer på ett tema.*
Uppsala Studies in Church History 16. Uppsala: Uppsala universitet, Teologiska
institutionen, 2024.

ISBN 978-91-985944-4-7

Förlagsadress: Uppsala universitet, Teologiska institutionen, Kyrkohistoria och
missionshistoria, Box 511, 751 20 UPPSALA, Sweden.

Email: magnus.lundberg@teol.uu.se.

Innehåll

Inledning: Traditionalism och påvar	5
I. Att erkänna, men motarbeta: Lefebvre och påven	15
II. Heresi och schism: Att övertyga påven	24
III. Sede Vacante: En inkräktare på den heliga stolen	29
IV. I väntan på påven: En katolsk kyrka utan Rom	43
V. Att avsluta sedesvakansen: Jurisdiktion och konklaver	49
VI. Droger och dubbelgångare: Påven är satt ur spel	54
VII. Påven i rött: Kardinal Siri-teorin.....	61
VIII. En tiara från himlen: Gudomligt utvalda påvar.....	67
Avslutande reflektioner: Konspiracistiska variationer	73

Inledning:

Traditionalism och påvar

”Traditionalistiska katoliker” kallar sig själva sällan traditionalister. I denna studie använder jag ändå ordet för att benämna personer och grupper som i olika hög grad motsätter sig Andra vatikankonciliets (1962–1965) beslut och den postkonciliära utvecklingen i stort. Begreppet är alltså framförallt analytiskt och dessutom närmast generellt accepterat från forskarhåll.¹

”Traditionalisterna” ser sig helt enkelt som katoliker och hävdar med emfas att det är kyrkans ledning som avlägsnat sig från den traditionella katolska läran, inte de. De håller fast vid den så kallade tridentinska mässan, den romerska riten av år 1570—om än i senare reviderade versioner—och motsätter sig den nya mässordningen från 1969, vanligen benämnd *Novus Ordo*, som de anser innehåller substantiella förändringar och därför är en oacceptabel förvanskning av riten; ett helgerån.

Även om den förändrade liturgin är central är den bara ett av de områden deras skarpa kritik inriktar sig på.

¹ Bland de många forskare som använder begreppet “traditionalistiska katoliker” finns Michael W. Cuneo, *The Smoke of Satan: Conservative and Traditionalist Dissent in Contemporary American Catholicism* (Baltimore 1997) och Julie Byrne, *The Other Catholics: Remaking America’s Largest Religion* (New York 2016).

Traditionalister avgränsar sig också från den post-konciliära kyrkans läror om ekumenik, religionsdialog, religionsfrihet och den förändrade synen på kyrkans roll i samhället i stort. Lära och liturgi betraktas som integrerade delar av Traditionen och eftersom de menar att såväl konciledokumentet som de postkonciliära påvarna gjort tydliga avsteg från det som tidigare var självklar katolsk lära ställer många sig frågan: Hur kan påvarna ha gått med på detta?

Från Roms, och forskningens, perspektiv talar man ofta om inom- respektive utomkyrkliga traditionalister. Den största av de senare grupperna är Pius X:s prästbrödraskap (SSPX; ibland FSSPX) grundat 1970 av den franske ärkebiskopen Marcel Lefebvre (1905–1991). I min artikel, som behandlar uppfattningar om de post-konciliära påvarnas legitimitet, inkluderar jag endast utomkyrkliga traditionalister. Men SSPX är bara en av dessa, om än den ojämförligt största.

De andra grupperna går i regel längre i sin kritik mot Rom och benämns ibland radikala traditionalister. Bland dessa grupperingar återfinns sedevakantister som menar att de post-konciliära påvarna är heretiker och därigenom motpåvar. Enligt den vanligaste varianten av sedevakantism har den Heliga stolen varit tom sedan Pius XII:s död 1958.²

² På svenska finns två nyutkomna studier om inom- och utomkyrklig traditionalism: Yvonne Maria Werner, "Protest i traditionens namn: Den katolska traditionalistiska rörelsen", *Svensk Teologisk Kvartalskrift* 96.3 (2020), s. 253–272 och "De katolska traditionalisterna: En ifrågasatt minoritet i den katolska kyrkan", *Kyrkohistorisk årsskrift* 122 (2022), s. 23–33. Bland de

Mitt syfte i denna studie är alltså att analysera olika traditionalistiska uppfattningar om huruvida de konciliära och post-konciliära påvarna–Johannes XXIII (1958–1963), Paulus VI (1963–1978), Johannes Paulus I (1978), Johannes Paulus II (1978–2005), Benedikt XVI (2015–2013) och Franciskus (2013–) verkligen varit sanna påvar eller om de har varit ledare för en ny icke-katolsk religion, av traditionalister ibland benämnd konciliareligionen, Novus Ordo-religionen, den vatikanska institutionen eller ”Kyrkan” inom citationstecken.

Det handlar i praktiken framförallt om diskussioner från mitten av 1960-talet till början av 1990-talet om huruvida Johannes XXIII och Paulus VI var motpåvar. För dem som hävdade att så var fallet var det självklart att även deras efterträdare var antipåvar.

Men det finns också personer och grupper som menar att det verkliga brottet med sann katolsk lära skedde först i och med Franciskus pontifikat och att han inte kan vara sann påve, medan hans post-konciliära föregångare varit det, om än inte oproblematiska. Dessa sentida diskussioner om Franciskus är snarlika dem som fördes mellan 1960- och 1990-talet och jag behandlar dem därför inte specifikt i denna studie.

Forskningen om merparten av de mer radikala traditionalistiska varianterna och deras syn på påven är begränsad och det finns, såvitt jag vet, ingen så bred och detaljerad översikt som denna på något språk.³

utomkyrkliga traditionalisterna tar Werner bara upp SSPX i detalj även om sedevakantisterna nämns.

³ För bra kondenserade analyser av några av perspektiven, se dock Paul Airiau, “Le pape comme scandale: Du Sédevacantisme et

Det traditionalistiska landskapet består av en mängd kyrkor, grupper, kongregationer, församlingar, mässcentra, biskopar, präster, mer eller mindre formaliserade nätverk, förlag, publikationer, webbsidor, bloggar och sociala medier. Eftersom tonvikten i min studie ligger på perioden fram till början av 1990-talet rör den sig i en pre-internetvärld och framförallt i en värld utan nätbaserade sociala medier, även om texterna jag använder och idéerna de innehåller utan tvekan lever kvar och sprids på nätet.

Mina källor är mångspråkiga, skrivna på franska, tyska, engelska, spanska och portugisiska.⁴ Det visar den katolska traditionalismens internationella spridning. Lejonparten av de texter jag refererar till publicerades ursprungligen i böcker eller tidskrifter med begränsad spridning. Men genom nyutgåvor och översättningar bildade de successivt en kanon eller rättare sagt flera kanonbildningar som understödde skilda positioner i påvefrågan. Jag hänvisar i största möjliga mån till originalutgåvorna, men det har inte alltid varit möjligt att få tillgång till dem och då använder jag senare utgåvor eller översättningar.

d'Antipapisme dans le Catholicisme post Vatican-II", i Jean-François Galinier-Pallerola et al. (red), *La participation des laïcs aux débats ecclésiaux après le concile Vatican II* (Paris 2014), s. 427–445 samt Cyrille Dounot, "Paul VI hérétique?: La déposition du pape dans le discours traditionaliste", i Cyrille Dounot, Nicolas Warembourg & Boris Bernarbé (red.), *La déposition du pape hérétique: Lieux théologiques, modèles canoniques, enjeux constitutionnels* (Paris 2019), s. 133–161, samt, mer allmänt, även Cuneo 1997, s. 81–119.

⁴ Samtliga översättningar av citat är mina. I konsekvensens namn översätter jag också texter på engelska.

De källor som grupperna själva använde för att underbygga sina teser i påvefrågan är av många slag: konciliatedokument, äldre påvliga bullor, encyklikor och andra dokument, skolastisk och nyskolastisk teologi, teologiska manualer, patristiska texter samt kanonisk rätt. Dessa typer av källor flätas i olika stor omfattning samman med moderna uppenbarelsetraditioner, inte minst Maria-uppenbarelser från mitten av 1800-talet och framåt, men också äldre och nyare profetior och andra apokalyptiska texter. Vid sidan av en mer systematisk-teologisk och juridisk kanon har det alltså utvecklats en uppenbarelseinriktad apokalyptisk kanon som har betydelse för påvefrågan.⁵

En samtida katolsk apokalyptisk standardmodell har tre akter. Under den första kommer de flesta katoliker att lämna den sanna tron. Därefter följer krig och naturkatastrofer. Den lilla trogna skaran kommer att förföljas och ondskefulla krafter kommer att hålla mänskligheten i ett järngrepp. En falsk påve kommer att sitta på den Heliga Stolen medan en i sann påve i exil leder de trogna. Segern för de trofasta följs av en fredlig period då stora grupper omvänder sig och underställer sig den sanne påven. Under den tredje fasen kommer de flesta av de trogna att avfalla. Därefter bryter ett sista katastrofalt krig ut och världen går mot sitt slut och de trognas slutgiltiga seger.⁶

⁵ För en studie av liknande nätverk och kanonbildningar i förhållande till icke-officiella moderna mariauppenbarelser, se Peter Jan Margry, "The Global Network of Deviant Revelatory Marian Movements", i Chris Maunder (red.), *The Oxford Handbook of Mary* (Oxford 2019), s. 663–685.

⁶ Se t.ex. Paul Airiau, *L'Église et l'Apocalypse du XIXe siècle à nos jours* (Paris 2000) och Massimo Introvigne, "Modern Catholic

De traditionalistiska gruppernas tankevärldar har ofta tydligt konspiracistiska drag; de präglas av teorier om hur olika mäktiga, åtminstone halvt dolda, grupper omformar världen efter sina agendor. Dessa teser har delvis paralleller i helt andra konfessionella och ideologiska sammanhang.⁷

Kärnan i de traditionalistiska konspirationskulturen består av tankar på att kyrkans fiender successivt tagit sig in i dess ledning och demonterat läran inifrån. Fienderna är frimurare, judar och kommunister. Ofta betraktas frimureriet som den äldsta och pådrivande kraften, men rörelserna anses vara sammanvävda och har en gemensam plan. Dess mål är, enligt de flesta traditionalister, att etablera en universell människoinriktad religion och ett universellt politiskt system; en ny världsordning.

De frimureriska konspirationerna används inte bara för att förklara Roms sentida utveckling utan också för att argumentera mot andra traditionalistiska positioner än den egna. Genom grupper som på ytan tycks vara traditionella verkar frimurarna, judarna, kommunisterna och ytterst Satan. Dessa grupper har ingen annan uppgift än att förvillra den trogna skaran.⁸

Millennialism”, i Catherine Wessinger (red.), *Oxford Handbook of Millennialism* (Oxford 2011), s. 549–566.

⁷ För en bred översikt om konspiracism, se Michael Butter & Peter Knight (red.), *Routledge Handbook of Conspiracy Theories* (New York 2020). Det är för övrigt anmärkningsvärt att en annars utmärkt antologi om nutida religion och konspirations-teorier knappast tar upp katolska konspirationskulturer: Asbjørn Dyrendal David G. Robertson & Egil Asprem (red.) *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion* (Leiden 2018).

⁸ Bernard Doherty, “‘A Chain of Deep-Laid and Premeditated Villainy’: The Roman Catholic Culture of Conspiracy from the

Min studie är uppdelad i åtta delvis överlappande delar med delvis överlappande kronologi. Den tidsmässiga tonvikten ligger på perioden från Andra vatikankonciliet (1962–1965) fram till 1990-talet.

Jag inleder (I) med att kortfattat redogöra för traditionalistisk kritik under och strax efter konciliet och fokuserar därefter på Marcel Lefebvres uppfattningar om de postkonciliära påvarna. Därefter (II) går jag över till att studera författare och rörelser som menade att påven, i praktiken Paulus VI, i och för sig uttryckte heretiska uppfattningar men att ingen annan än en påve kan avgöra detta i slutändan. Påven måste därför övertygas om sin heresi och omvända sig eller dra slutsatsen att han ska avgå.

I del III och IV analyserar jag sedevakantistiska varianter och framväxten av sedevakantistiska kyrkliga organisationer och hierarkier. Dessa författare och grupper menar att Paulus VI inte var eller aldrig varit påve och i förlängningen att även Johannes XXIII var en antipåve. Sedesvakansen kan alltså ha börjat så tidigt som 1958.

Del V inriktar sig på kritik som en grupp sedevakantister sedan början av 1980-talet riktade mot den egna positionen. De menade att upprättandet av en kyrkoorganisation saknade kyrkorättslig grund och, i sig, utgjorde en icke-katolsk schism. Utan en påve hade inga präster eller biskopar tillstånd att administrera sakramenten eftersom de på grund av den långa sedesvakansen saknade nödvändig jurisdiktion. En ny konklav, som bestod av andra än de avfallna kardinalerna, måste samlas för att välja en sann påve, och vid några

Abbé de Barruel to Radical Traditionalism”, *Journal for the Scientific Study of Religion* 35.2 (2022), s. 245–268.

tillfällen under 1990-talet genomfördes sådana konklaver och alternativa påvar valdes.

Delarna VI–VIII inriktar sig på mycket annorlunda teorier. Inledningsvis (VI) behandlar jag idéer om att Paulus VI i och för sig var sann påve, men att han drogades för att uttala sig heretiskt, alternativt hölls han fången och ersattes av en dubbelgångare som gjorde denna typ av offentliga uttalanden. Del VII behandlar den så kallade kardinal Siri-teorin; tanken att någon annan valts till påve 1963 eller såväl 1958 som 1963. Genom yttre hot hade han dock inte kunnat acceptera ämbetet.

I del VIII analyserar jag två av de många grupper som menat att Gud genom direkt intervention utsett deras ledare till påvar för att leda den sanna kyrkan i den yttersta tiden.

I det avslutande kapitlet rekapitulerar jag några grundläggande idéer, men går framförallt in på en något mer sammanhållen diskussion om konspiracism, som alltså är ett genomgående drag i de traditionalistiska variationer jag studerat.

Det grundläggande målet med studien är alltså att visa på mycket olika sätt att närma sig frågan om påven i en konciliär och efter-konciliär tid, vars reformer många katoliker välkomnade, men som chockade många andra. De senare kände inte igen sin kyrka och menade att kyrkan på många punkter blivit något helt annat.

Många av grupperna som förfäktar de positioner jag studerar är små; SSPX är ett undantag. Men även de små grupperna och de författare som framför teorierna har och har haft ett större inflytande än vad deras lilla antal anhängare skvallrar om på grund av tidskrifter och

litteratur (och senare framförallt genom hemsidor och sociala medier). Det svårt att avgöra, eller ens uppskatta, hur stora grupperna faktiskt har varit och är, men bara SSPX och sedevakantisterna har idag antagligen minst en miljon anhängare, fördelade över i princip hela världen.

I. Att erkänna, men motarbeta: Lefebvre och påven

Marcel Lefebvre var ärkebiskop av Dakar i dagens Senegal fram till 1962, då han i samband med självständigheten förflyttades till det lilla franska stiftet Tulle. Samma år blev han vald till generalsuperior för missionskongregationen Vita fäderna (officiellt: Missionarii Africae) och lämnade därför biskopsstolen, men blev samtidigt utsedd till titulär-ärkebiskop.⁹

Lefebvre deltog i Andra vatikankonciliet samtliga sessioner men gjorde mycket få uttalanden i plenum. Däremot fungerade han i bakgrunden som en viktig samordnare av det traditionalistiska motståndet, vilket fick sin mest konkreta form i Coetus Internationalis Patrum (CIP), ett tämligen löst sammanhållet nätverk av biskopar och deras officiella teologer (*periti*). Andra pådrivande

⁹ En omfattande och väldokumenterad biografi, som i och för sig är skriven av en av Lefebres biskopar, är Bernard Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre: Une vie* (Paris 2002). Den är dock genomgående empiriskt väldokumenterad. Se också t.ex. Wilhelm Damberg, "Die Priesterbruderschaft St. Pius X. (FSSPX) und ihr politisch-geistesgeschichtlicher Hintergrund", i Peter Hünermann (red.), *Exkommunikation oder Kommunikation?: Der Weg der Kirche nach dem II. Vatikanum und die Pius-Brüder* (Freiburg 2009) s. 69–122 samt Brian Sudlow, "The Frenchness of Marcel Lefebvre and the Society of St Pius X: A New Reading", *French Cultural Studies* 28.1 (2017), s. 79–94.

krafter var de brasilianska biskoparna Geraldo de Proença Sigaud (1909–1999) och Antônio Castro Mayer (1904–1991). Även om CIP diskuterade många frågor var det motståndet mot religionsfrihet som stod i centrum.

Trots att gruppen tydligt traditionalistiska biskopar utgjorde en liten majoritet av konciliefäderna, alltså de mer än 2000 biskopar som deltog i överläggningarna, gjorde enskilda traditionalister så många uttalanden i plenardiskussionerna att oppositionen verkade vara numerärt betydligt större. Den traditionalistiska kritiken till trots röstade få biskopar emot slutversionerna av de enskilda konciliedokumenterna. Även de mest kontroversiella, till exempel deklarationen om religionsfrihet, *Dignitatis humanae*, godkändes av 97% av de närvarande biskoparna och ännu fler skrev under dokumentet när det promulgerats av påven.¹⁰

I slutet av 1960-talet genomfördes reformen av mässordningen som konciliet öppnat upp för. ”Novus Ordo”, en ny mässform som kunde firas på folkspråken, kom då att bli den verkliga stridsfrågan för traditionalisterna. Inför den påvliga promulgationen 1969 deltog Marcel Lefebvre i gruppen som arbetade fram *Breve Esame Critico del Novus Ordo Missae*, men han var ingen av huvudförfattarna.

¹⁰ För bra översikter av diskussionerna och de olika gruppernas strategier under konciliet, se John W. O'Malley, *What Happened at Vatican II* (Cambridge, MA 2008) samt, mer allmänt, Catherine E. Clifford & Massimo Faggioli (red.), *The Oxford Handbook of Vatican II* (Oxford 2023). För specialstudier av traditionalistiska nätverk under konciliet, se Philippe Roy-Lysencourt, “Le Coetus Internationalis Patrum: Un group d’opposants au seins du Concile Vatican II” (Diss. Québec 2011) och José Oscar Beozzo “Padres conciliares brasileiros no Vaticano II: Participação e prosopografia 1959–1965” (Diss. São Paulo 2001).

Texten undertecknades av två traditionalistiska kardinaler: Alfredo Ottaviani (1890–1979) och Antonio Bacci (1885–1971), men de var inte inblandade i arbetet och var heller inte medvetna om hur publik texten skulle bli i förlängningen.

I dokumentet som inledningsvis sändes till Paulus VI och samtliga kardinaler hävdade författarna att Novus Ordo ”präglades av slående avsteg från katolsk mäss-teologi.” Den gjorde mässan mer protestantisk och den centrala offerkaraktären hade närmast försvunnit och frågan var till och med om den alls var giltig. Med bakgrund i detta uppmanade de påven till en total omvärdering och att stoppa genomförandet av reformen.¹¹

1969 fick Lefebvre tillstånd av biskopen av Fribourg att starta Piusbrödrskapet för att utbilda blivande präster i den äldre mässriten, även om Lefebvre inledningsvis själv inte hade några principiella problem med att fira mässa enligt Novus Ordo. Brödrskapet var kyrkorättsligt en *pia unio*, som genom sin natur var temporär (*ad experimentum*), men i förlängningen skulle kunna få en mer permanent status.

SSPX:s första seminarium öppnades 1970 i Ecône i det närliggande schweiziska stiftet Sion och tanken var att seminaristerna efter genomgången utbildning skulle kunna inkardineras i ett stift, alltså ställas under en stiftsbiskops jurisdiktion, och fira mässa enligt pre-konciliär rit, men i

¹¹ I engelsk översättning heter dokumentet *A Brief Critical Study of the Novus Ordo Missae*, 25 september 1969. Det är t.ex. tillgängligt på <https://angeluspress.org/blogs/catholic-doctrine/a-brief-critical-study-of-the-novus-ordo-missae> [läst 2024-04-03].

enlighet med det reviderade missalet från 1962, som promulgerats av Johannes XXIII.¹²

De franska biskoparna var generellt sett negativt inställda till Lefebvre och SSPX och kunde med få undantag inte tänka sig att inkardinera präster från Ecône, som de betraktade som ett ”vilt seminarium” som drog till sig olämpliga prästkandidater, då de menade att Lefebvre helt saknade omdöme och i princip accepterade vem som helst. Efter en apostolisk visitation tog den lokale biskopen av Sion med Roms stöd 1975 bort SSPX:s status som *pia unio*. Prästbrödrskapet saknade därigenom kyrkorättslig status och Lefebvre, som inte var stiftsbiskop, förbjöds explicit att viga präster. Då han ändå vigde präster direkt för SSPX blev han suspenderad 1976.¹³

Redan från början av 1970-talet hade prästbrödrskapet expanderat betydligt och startat seminarier i Frankrike, Tyskland och Förenta staterna. De hade också grundat priorat och mässcentra på många platser i dessa och andra länder, där endast den äldre mässformen användes.¹⁴

Trots hård och växande kritik mot konciliedokumenterna, *Novus Ordo* och det post-konciliära läroämbetet hävdade Lefebvre aldrig explicit att den Heliga stolen var tom. Sanna katoliker, menade han, skulle erkänna påvens uttalanden om de inte stod i motsättning mot det som han uppfattade som det pre-konciliära läroämbetet, men inte något annat. Denna position kan

¹² Tissier de Mallerai 2002: 429–495.

¹³ Tissier de Mallerai 2002: 496–521.

¹⁴ Tissier de Mallerai 2002: 523–556.

sammanfattas som att erkänna men inte acceptera påvens läroämbete.

1974 skrev Lefebvre ett kort dokument, *La déclaration*, där han gjorde en distinktion mellan ”det eviga Rom” och den ”moderna vatikanska institutionen.” Enligt honom var det nödvändigt att följa det traditionella läroämbetet och motarbeta det ”nya Rom med dess neo-modernistiska och neo-protestantiska tendenser.” De konciliära reformerna och den nya mässordningen hade bidragit till kaos och förstörelse, och SSPX betraktade det som sin uppgift följa det ”tidlösa läroämbetet” i en allvarlig krissituation.¹⁵

Efter suspenderingen 1976 gick Lefebvre offentligen emot Roms beslut och firade en mässa i Lille, som samlade 10 000 personer. Vid detta tillfälle höll han uppmärksammas predikan. Grundtemat var ungefär detsamma som tidigare, men tonen hårdare. Han menade att relationen mellan den nya liberala kyrkan och ”revolutioner och uppror” var en otrohetsrelation och att resultatet var ”bastarder.” De liberala prästerna var ”oäktingar.” Novus Ordo var en ”bastardmässa” och det var oklart om den var fullständigt giltig, eller åtminstone om den alltid var giltig.¹⁶

Några veckor senare kallade Paulus VI Lefebvre till en personlig audiens i Rom. Tonen i samtalet var hård och påven sade, enligt dokument som givits ut av SSPX, bland annat: ”Vad vill ni att jag ska göra? Lämna in min

¹⁵ Marcel Lefebvre, “The Declaration of 21 November 1974”, i Michael Davies (red.), *Apologia Pro Marcel Lefebvre*, vol. 1: 1905–1976 (Dickinson 1980), kapitel 4.

¹⁶ ”The Mass at Lille”, 29 augusti, 1976, i Davies 1980, kapitel 13.

avskedsansökan och ge er jobbet?” Lefebvre hävdade vid audiensen bestämt sin trohet mot påven även om han åter gjorde distinktionen mellan det traditionella läroämbetet och den post-konciliära utvecklingen. Den ömsesidiga aversionen mellan påven och Lefebvre var såväl personlig som teologisk.¹⁷

I slutet av 1979 skrev Marcel Lefebvre en koncis, men viktig, text där han utvärderade Paulus VI:s pontifikat (1963–1978). Han hade, enligt ärkebiskopen, skapat en förstörelse som saknade motstycke i kyrkohistorien. Han hade undertecknat ”texter som närmast var heretiska eller till och med heretiska i formell mening”, och som tydligt påminde om dem som förfäktades av ”kyrkans fiender”, det begrepp som vanligen användes för att beteckna frimurare. Detta var en linje som Lefebvre återkom till; att påven möjligen, eller till och med troligen, var heretiker. Ändå drog han inte slutsatsen att Paulus VI varit motpåve.

Lefebvre behandlade också frågan om huruvida valet av den nuvarande påven, Johannes Paulus II, var giltigt. På grund av att Paulus VI tillsatt så många, enligt hans uppfattning, liberala kardinaler och dessutom frantagit kardinaler över 80 års ålder sin rösträtt, menade han att konklaverna 1978 då Johannes Paulus I respektive Johannes Paulus II valts, var tveksamma. Samtidigt var de antagligen ändå giltiga, eftersom resultaten också godkännts av kardinaler som utsetts av Pius XII.

Fortsatta kontakter med Johannes Paulus II var viktiga enligt Lefebvre: ”Vi är inte rädda för att tala med

¹⁷ “The Audience with Pope Paul VI”, 11 september 1976, i Davies 1980, kapitel 14.

honom, med respekt men ändå kraftfullt, som Paulus gjorde med Petrus.”¹⁸

I den längre texten *Lettre ouverte aux catholiques perplexes* (1984) framhöll Lefebvre att situationen i kyrkan inte förbättrats under Johannes Paulus II:s tid. Istället för att ta avstånd från konciliet hade påven promulgerat en ny kanonisk rätt (1983) som ytterligare cementerat reformerna och inte minst visade han ett ännu större intresse för ekumenik och religionsdialog än sin föregångare, vilket ärkebiskopen betraktade som tydliga tecken på religiös indifferentism och därigenom ett antikatolskt agerande.

De nya läror som genom påven fördes vidare till biskoparna och prästerna utgjorde enligt Lefebvre en “andlig abort” av den sanna katolicismen, och Satan var den bakomliggande kraften. Ärkebiskopen tog inte heller nu explicit ställning till frågan om huruvida Paulus VI (eller Johannes Paulus II) var heretiker, men skrev att “en dag kommer frågan att besvaras.” Det kunde alltså vara så, men några slutsatser kunde eller åtminstone borde inte dras i nuläget. Den underliggande frågan var dessutom vem som skulle förklara påven, kyrkans absoluta överhuvud, heretiker eller motpåve.¹⁹

I sin sista längre text *Ils l'ont découronné* (1987), som i och för sig tydligt byggde på tidigare uttalanden, återkom Lefebvre till temat och i liknande ordalag.

¹⁸ Marcel Lefebvre, “The New Mass and the Pope”, 8 november 1979, i Michael Davies (red.), *Apologia Pro Marcel Lefebvre*, vol. 2: 1977–1979 (Dickinson 1983), kapitel 40.

¹⁹ Marcel Lefebvre, *Lettre ouverte aux catholiques perplexes* ([1984], Paris 2016).

Kanske säger ni: om trettio år kommer vi att upptäcka saker och ting som varit gömda, saker som borde ha öppnat våra ögon här och nu; påståenden gjorda av påven som på ett absolut sätt går emot Kyrkans tradition, etc. Kanske är det så. Men jag tror inte att det är nödvändigt att tillgripa dessa förklaringar; jag tror att det är fel att följa dessa hypoteser.²⁰

Frågan om den eventuella sedesvakansen verkade alltså inte vara prioriterad för Lefebvre. Han tog istället, i synnerhet från och med 1980-talets första år, avstånd från sedevakantismen som hävdade att det inte fanns någon sann påve, och betraktade den egna positionen som ”förständig” och ”realistisk”. Det viktiga i nuläget var att försvara den traditionella läran och lyda påven i den mån hans undervisning ansågs ligga i linje med den, inte att ta ställning till hans giltighet. Trots att ärkebiskopen själv suspenderats menade han att han och SSPX hade rätt att administrera sakramenten då det var frågan om en nödsituation.

Eftersom de flesta biskopar ansågs vara trolösa liberaler behövde traditionalisterna kring Lefebvre säkra den apostoliska successionen och många hoppades redan under 1970-talet att han skulle viga biskopar. 1978 hade Lefebvre istället mottagit en oberoende katolsk biskop, Georg Schmitz (f. 1940), i SSPX sedan denne avsvurit sig sina tidigare heresier. Från början var tanken inte att han skulle fungera som biskop, men assisterade ändå vid diakon- och prästvigningar i Ecône och sågs, åtminstone under en kortare period, som en möjlig efterträdare till Lefebvre.

²⁰ Marcel Lefebvre, *Ils l'ont découronné* ([1987], Paris 2017).

Schmitz lämnade dock SSPX på 1980-talet och blev sedevakantist.²¹

Först 1988 vigde den då 83-årige Lefebvre tillsammans med sin jämngamla brasilianske kollega Antônio Castro Mayer fyra SSPX-präster till biskopar trots Roms uttalade förbud. När vigningarna ändå genomfördes exkommunicerades samtliga inblandade.²²

Inför konsekrationen skrev Lefebvre ett brev till de blivande biskoparna som får anses vara hans inofficiella slutord i påvefrågan. Han menade att SSPX:s uppgift var att försvara tron tills en ”helt katolsk påve” valts. Även om Lefebvre alltså anklagade Johannes Paulus II för att inte vara katolik i fullständig mening drog han inte heller nu den explicita slutsatsen att den Heliga stolen var tom. Samtidigt är det minst sagt anmärkningsvärt att han i samma brev ändå hävdade att ”antikrister” satt på den Heliga stolen och innehade andra höga kyrkliga ämbeten i Rom.²³

²¹ Intressant nog nämns inte Georg Schmitz i några akademiska studier som jag känner till. Jag har dock haft kontakt med flera personer som var seminarister i Ecône vid tiden som kan intyga att Schmitz verkligen var där och att han deltog i diakon- och prästvigningar. Se också en artikel på den generellt sett mycket välunderbyggda sedevakantistiska hemsidan Sursum Corda: “Georg Schmitz, el obispo veterocatólico que recibió Monseñor Lefebvre” (2020), https://sursumpost.wordpress.com/2020/10/18/georg-schmitz-el-obispo-veterocatolico-que-recibio-monsenor-lefebvre/#_ftn3 [läst 2024-04-03].

²² Tissier de Mallerai 2002: 589–595.

²³ Marcel Lefebvre “Lettre aux futurs évêques”, 29 augusti 1987, i Tissier de Mallerai 2002: 658–659.

II. Heresi och schism: Att övertyga påven

Marcel Lefebvre var ingen speciellt systematisk författare eller predikant, men under 1960-talets slut och i synnerhet under 1970-talet kom enskilda traditionalistiska skribenter, såväl lekmän som präster, att systematiskt och detaljerat undersöka frågan om huruvida en påve kunde bli heretiker, och mer konkret, om Paulus VI var heretiker och hur han i så fall skulle kunna avsättas eller om han redan *ipso facto*, alltså per automatik, avsatt sig själv.

Författarna utvärderade framförallt kardinal Roberto Bellarminos (1542–1621) fem alternativa teser i *De Romano Pontifice* (1588): 1) En påve kan inte bli heretiker; 2) Påven kan avsättas (av Gud) även om heresin inte är offentlig; 3) Påven kan inte avsättas även om han blivit offentlig heretiker; 4) Om påven offentligen visat sig vara heretiker blir han trots allt inte *ipso facto* avsatt, utan måste avsättas av andra kyrkliga auktoriteter, i första hand kardinalskollegiet eller ett koncilium; samt 5) En påve som blir heretiker har *ipso facto* avsatt sig själv eftersom han då inte är kristen längre. Bellarmino fann mest stöd för det sistnämnda alternativet; att en sedesvakans inträdde per automatik om påven givit uttryck för offentlig heresi.²⁴

²⁴ Texten publicerades ursprungligen i Roberto Bellarmino, *Disputationes de Controversiis Christianae Fidei* (Ingolstadt 1588),

En traditionalist som var mycket betydelsefull under 1960- och 1970-talet, men som hamnat i skuggan av den mer väletablerade ärkebiskop Lefebvre, var den franske prästen Georges de Nantes (1924–2010), oftast benämnd Abbé de Nantes. Redan tidigt under konciliet förklarade han att ställningstagandena om religionsfrihet, ekumenik och den mer positiva utvärderingen av icke-kristna religioner, i synnerhet judendomen, var heretiska. Kyrkan gick enligt Abbé de Nantes mot självförstörelse och höll på att ersättas av en ny frimurerisk religion. Han suspenderades 1969 och grundade då Ligue de la Contre-Réforme Catholique och hans nyhetsbrev och andra publikationer, som gavs ut på flera språk, fick mycket stor spridning.²⁵

Mellan 1967 och 1973 skrev Abbé de Nantes åtskilliga texter där han behandlade frågan om huruvida Paulus VI var heretiker och hur han i så fall skulle kunna avsättas. Han nådde slutsatsen att en påve kunde bli heretiker och att Paulus VI varit det åtminstone sedan han formellt undertecknade de slutgiltiga konciledokumentet 1965. Han motsatte sig dock Bellarminos övriga teser. En påvlig heretiker avsattes inte *ipso facto*, men kunde heller inte avsättas av en lägre kyrklig instans; han måste avsätta sig själv efter att ha övertygats om sin egen heresi.

vol I, lib. II, cap. XXX. Se också den engelska utgåvan: Robert Bellarmino, *De Romano Pontifice: On the Roman Pontiff* (Post Falls 2015), s. 304–310.

²⁵ Georges de Nantes teologi är litet utforskad. För en studie om hans syn på konciliet och Paulus VI, se Dounot 2017, s. 133–146. Om Abbé de Nantes mer generellt, se Luc Perrin, “De l’appel du silence à Saint-Parres-les-Vaudes: Un foucauldien inattendu”, *Revue des sciences religieuses* 82.4 (2008), s. 484–496 och “La question de l’autorité dans le traditionalisme Catholique”, *Revue de sciences religieuses* 87.1 (2013), s. 61–76.

1973 offentliggjorde Abbé de Nantes därför *Liber accusationis*, en stor samling uttalanden och beskrivningar av handlingar som Paulus VI gjort och som han menade var heretiska, schismatiska eller skandalösa. Målet var att påven skulle övertygas av argumenten och avgå, och att kardinalerna skulle kallas till ett nytt koncilium för att ta avstånd från den konciliära religionen och välja en ny påve.²⁶

I Förenta staterna tog flera författare upp påvefrågan redan under 1960-talet. Prästen och professorn i kanonisk rätt, Gommar DePauw (1918–2005) kritiserade konciliet medan det fortfarande pågick och startade Catholic Traditionalist Movement. 1967 publicerade han artikeln ”Catholic or Conciliar?” där han argumenterade för att den konciliära kyrkan var en ny religion som inte hade något att göra med katolicism. Samma år skrev han ett öppet brev till Paulus VI med titeln ”Be Thou Peter!”, där han uppmanade denne att motarbeta de katastrofala konciliära förändringarna. Om han inte gjorde det kunde han inte vara sann påve.²⁷

Traditionalister i Förenta staterna fördömde inte bara Novus Ordo utan också den reformerade mässform på engelska som antagits av Förenta staternas katolska

²⁶ Georges de Nantes, *Liber Accusationis. Al Nostro Santo Padre Paolo VI per grazia di Dio e legge della Chiesa giudice supremo di tutti i fedeli di Cristo denuncia per eresia, scisma e scandalo a carico del nostro fratello nella fede* (Rom 1973).

²⁷ Gommar DePauw, ”Catholic or Conciliar” (1967), tillgänglig på www.traditio.com/tradlib/depauw67.txt [läst 2024-04-03] och ”Be Thou Peter!” (1967) tillgänglig på www.traditioninaction.org/bestof/bst002pauw.htm [läst 2024-04-03]. Om DePauw, se Cuneo 1997, s. 21–22, 90–91.

biskopskonferens 1967. Lekmannen Patrick Henry Omlor (1931–2013) skrev en omfattande uppsats med titeln "Questioning the Validity of the Masses Using the New, All-English Canon" (1968), där han menade att översättningen inte var korrekt utan innehöll substantiella förändringar som transformerade mässan till en icke-katolsk rit. Omlor blev senare en inflytelserik sedevakantistisk författare.²⁸

Den brasilianske juristen Arnaldo Vidigal Xavier da Silveira (1929–2018), som var en av grundarna av den traditionalistiska Associação Brasileira de Defesa da Tradição, Família e Propriedade (TFP), publicerade 1970 en 300-sidig volym som bestod av två separata delar: *A Missa Nova de Paulo VI: O que pensar* respektive *A Hipótese teológica de um Papa Herege*. Utöver en argumentation om att Novus Ordo inte var en giltig mässform diskuterade han frågan om huruvida en påve kunde bli heretiker.

Silveira utgick från Bellarminos teser och menade, liksom denne, att den femte positionen—att en heretisk påve *ipso facto* avsatts—var den mest troliga. Han drog däremot inte den uttalade slutsatsen att Paulus VI var avsatt även om han i bokens första del hade han slagit fast att Novus Ordo var en heretisk ritual.

Trots att boken ursprungligen publicerades i en mycket begränsad upplaga fick den viss betydelse genom att biskop Antônio Castro Mayer sände den till Paulus VI och andra höga kyrkliga företrädare. Därigenom gjorde Vidigal Xavier da Silveira indirekt ungefär samma sak som

²⁸ Texten är också publicerad i Patrick Henry Omlor, *The Robber Church: The Collected Writings, 1968–1997* (Stouffville 1998).

Abbé de Nantes: presenterade evidens så att påven själv skulle dra slutsatsen att han skulle avgå.²⁹

²⁹ Arnaldo Vidigal Xavier da Silveira, *A Missa Nova de Paulo VI: O que pensar* (utan utgivningort, 1970); se också en nyutgåvan i två separata volymer: *A Missa Nova de Paulo VI: O que pensar* (utan utgivningsort 2023) och *A Hipótese teológica de um Papa Herege* (utan utgivningsort 2023), cf. Dounot 2017, s. 146–149.

III. Sede Vacante: En inkräktare på den heliga stolen

När en påve dör eller avgår uppstår Sede Vacante, en sedesvakans, Den Heliga stolen är tom tills dess en ny påve valts. Det är en kyrkorättlig anomali och en, kris som måste lösas så snart som möjligt genom att de röstberättigade kardinalerna kallas till en konklav för att utse en efterträdare.

Sedan åtminstone början av 1980-talet har ordet ”sedevakantist” betecknat personer som menar att Paulus VI och hans efterträdare inte varit sanna påvar. Senare blev det vanligaste att också hävda att inte heller Johannes XXIII varit legitim påve. Enligt denna senare variant har den Heliga stolen alltså varit tom sedan Pius XII:s död 1958.

I början av 1980-talet myntade SSPX-anhängare begreppet ”sedevakantist”. Det var ursprungligen ett invektiv som användes för att skilja ut sig från de framväxande radikalare grupperna.³⁰ En delförklaring var att de ville avgränsa sig från SSPX-prästen Juan María Fernández Krohn som 1982 försökte mörda Johannes

³⁰ För evidens om att sedevakantism under tidigt 1980-tal uppfattades som ett skällsord, se t.ex. [George Musey], “Open Letter to Archbishop Lefebvre”, *Sacred Heart Newsletter*, November 1983, s. 3–4.

Paulus II under dennes besök i Fatima, Portugal. Han betecknades i uttalanden från Lefebvre som just sedevakantist. SSPX hävdade att han redan tidigare uteslutits ur prästbrödrskapet, men så var inte fallet.³¹

En annan mer allmän förklaring till användandet av begreppet var att växande grupper präster och seminarister, särskilt i Förenta staterna, lämnade prästbrödrskapet under 1980-talet eftersom de menade att Lefebvre inte drog den självklara slutsatsen av sina egna uttalanden och hade alltför aktiva kontakter med Johannes Paulus II, som de såg som företrädare för en främmande religion. Andra präster och seminarister blev uteslutna för att de menade att påven inte var påve och vägrade be för honom i mässan eller använda 1962 års missale.³²

Från och med slutet av 1980-talet och mer allmänt under 1990-talet började begreppen ”sedevakantist” och ”sedevakantism” användas av grupperna själva. Långt innan dess hade dock individer och grupper förklarat att de konciliära och postkonciliära påvarna var heretiker och därigenom avsatts eller avsatt sig själva. Detta kunde tidsbestämmas till antingen 1958, 1963 eller möjligen 1965, då Paulus VI undertecknade konciliebesluten eller till och

³¹ Se sedevakantisten Anthony Cekadas, “Juan Fernandez Krohn, ‘Papal Assassin,’ and SSPX” (2008), <https://www.fathercekada.com/2008/10/19/juan-fernandez-krohn-papal-assassin-and-sspx/> [läst 2024-04-03] samt Juan Fernández Krohn, *Krohn, el Cura Papicida: Confesión y Apología* (Almería 2016).

³² Se t.ex. Noël Barbara, *Fortes in Fide: Ecône Full Stop* (Tours 1983), tillgänglig på <http://www.the-pope.com/econefs.html> [läst 2024-04-03]. För ett perspektiv från före detta SSPX-präster i Förenta staterna, se Anthony Cekada, “The Nine vs. Lefebvre: We Resist You to Your Face” (2008), <https://www.traditionalmass.org/images/articles/NineVLefebvre.pdf> [läst 2024-04-03].

med så sent som 1969, i och med godkännandet av den nya mässordningen. Det är alltså viktigt att understryka att sedevakantismen inte bara var ett avståndstagande från Lefebvres position utan en separat och delvis tidigare idériktning.³³

En person i Förenta staterna som redan 1967 förklarade den Heliga stolen tom var Francis K. Schuckardt (1937–2006), som varit ledare inom Blue Army, en mycket stor mariocentrisk och antikommunistisk lekmanorganisation. I protest mot konciliet startade han Fatima Crusade och Congregation of Mary Immaculate Queen (CMRI) med bas i Idaho, som snart förbjöds av den lokala biskopen på grund av deras offentliga fördömanden av konciliet och påven. Schuckardt och hans närmaste man, Denis Chicoine reste runt i landet och förde fram sin version av budskapet från Fatima. Deras argumentation mot påven och konciliet var inte dogmatisk eller kyrkorättslig utan apokalyptisk.

Schuckardt och Chicoine hänvisade till den så kallade tredje hemligheten, som givits av jungfrun i Fatima men inte offentliggjorts av den Heliga Stolen. De menade sig dock ha bevis för att den innehöll budskapet om att en motpåve skulle uppträda före 1900-talets slut. Det som skilde Schuckardt och hans anhängare från de övriga grupperna var att de lyckades skapa ett traditionalistiskt samhälle med såväl ordensfolk som lekfolk. Från början hade CMRI sitt centrum i Coeur D’Alene i Idaho dit anhängare flyttade för att kunna leva ett katolskt liv i en

³³ Francesco Ricossa, “Respuesta al número especial de ‘La Tradizione Cattolica’ sobre el sedevacantismo (nº 1/2003, 52)”, *Sodalitum* 19.2 (2003), s. 3–41.

helt förfallen värld. Sedan öppnade de också en större kommunitet i Spokane, Washington. CMRI var en betydligt större och mer sammanhållen grupp än de övriga framväxande sedevakantistiska grupperingarna.³⁴

I Latinamerika fördes en helt annan typ av argumentation fram, byggd på detaljerad analys av dogmatisk teologi och kanonisk rätt. En av de tidiga företrädarna var den argentinske latinprofessorn Carlos Disandro (1919–1994) som stod nära högerextrema politiska cirklar. Han skrev om påvefrågan redan i boken *Iglesia y Pontificado: Una breve quaestio teológica* (1969), och i många artiklar i tidskriften *Hóstería Volante* antog han med tiden en tydlig sedevakantistisk position. Han kom att klart motsätta sig SSPX som växte sig starkt i Argentina under militärdiktaturen (1976–1983) och försökte vid dennes besök i Buenos Aires övertyga Lefebvre om att anta den sedevakantistiska positionen.³⁵

En av de viktiga tidiga sedevakantistiska aktörerna var den mexikanske prästen Joaquín Sáenz y Arriaga (1899–1976). Han hade varit jesuit, men lämnat orden redan i början av 1950-talet eftersom han menade att den blivit för liberal. Sáenz y Arriaga hade också länge varit en del av högerextrema och antisemitiska grupper, som redan

³⁴ För detaljer om Schuckardt och hans grupp, se Magnus Lundberg, “Bishop Francis Schuckardt and the Papacy” (2024; under utgivning).

³⁵ Om Disandro, se Juan Luis Carnagui, “Nacionalistas, católicos y peronistas: Auge, afianzamiento y reconfiguración de la Concentración Nacional Universitaria (CNU) La Plata, 1955–1974” (Diss. Mar de Plata 2016).

vid Andra vaticankonciliet början befarade att kyrkans inställning till judendomen skulle förändras.³⁶

I slutet av konciliet första session 1962 distribuerades en omfattande bok, *Complotto contro la Chiesa* till samtliga närvarande biskopar. Författaren angavs vara Maurice Pinay, men det var en pseudonym. Flera har menat att Sáenz y Arriaga skrev boken. Han var med all säkerhet inblandad, möjligen också huvudförfattare, men mycket tyder på att det var ett kollektivt arbete av den mexikanska högerextrema och starkt antisemitiska Tecosgruppen som leddes av Carlos Cuesta Gallardo (1911–1985).³⁷

Den grundläggande tanken i *Complotto contro la Chiesa* är att kyrkan stod inför ett totalt judiskt-frimureriskt-kommunistiskt maktövertagande. Budskapet var tydligt inspirerat av falsariet *Sion Visas protokoll* (1903), men också den irländske prästen Denis Fahey (1883–1954), vars grovt antisemitiska idéer fått stor spridning, framförallt i Förenta staterna under 1930- och 1940-talet, inte minst genom den inflytelserike så kallade radioprästen

³⁶ Om Sáenz y Arriaga, se María Martha Pacheco, “Tradicionismo católico posconciliar: El caso Sáenz y Arriaga”, i María Martha Pacheco (red.), *Religion y sociedad en México durante el siglo XX* (Mexico City 2007), s. 183–207 och Luis Herrán Ávila, “Las Falsas Derechas: Conflict and Convergence in Mexico’s Post-Cristero Right after the Second Vatican Council”, *The Americas*, 79.2 (2022), s. 321–350.

³⁷ Maurice Pinay, *Complotto contro la Chiesa* (Rom 1962). För en noggrann studie av den mexikanska högerextrema och integristiska miljön, se Austreberto Martínez Villegas, “Tradicionismo y conservadurismo integrista en el catolicismo de México después del Concilio Vaticano II: Continuidades y transformaciones en Guadalajara, Jalisco y Atlalahuacan, Morelos (1965–2012)” (Diss. Mexico City 2016).

Charles Caughlin (1891–1979), som hade miljoner lyssnare och ägnade alltmer sändningstid åt mycket militant antisemitism. Till slut blev han avsatt av de kyrkliga myndigheterna.³⁸

Gruppen bakom pseudonymen Maurice Pinay hävdade att dessa konspiratoriska grupper skulle dominera nästa konklav och att den påve som valdes då skulle vara en "satanisk krypto-jude." Man kan alltså säga att författarna åtminstone förutspådde en sedesvakans och en motpåve.³⁹

I samband med att konciliesfäderna med stor majoritet godkände deklarationen om icke-kristna religioner, *Nostra Aetate*, i mitten av oktober 1965, vilken i sin slutgiltiga version inte enbart tog upp judendomen utan också kyrkans relation till andra religioner, distribuerades ett fyrsidigt dokument till biskoparna. Det inriktade sig dock endast på judendomen. Texten var skrivet av en anonym författare men antagligen inte någon av mexikanerna som skrev *Complotto*, även om det inte kan uteslutas. Skribenten drog slutsatsen att

det är uppenbart att endast en motpåve eller ett rövarkoncilium skulle kunna godkänna en deklaration av detta slag. Och liksom ett ständigt ökande antal katoliker spridda över hela världen, är

³⁸ Om Faheys inflytande och katolsk antisemitism i Förenta staterna under 1930-, 1940- och början av 1950-talet, se Mary Christine Athans, *The Coughlin–Fahey Connection: Father Denis Fahey, CSSp, and Religious Anti-Semitism in the United States, 1938–1954* (New York 1991).

³⁹ Pinay 1962.

jag fast besluten att verka på det sätt som är nödvändigt för att rädda kyrkan från vanära.⁴⁰

Efter konciliet och införandet av Novus Ordo skrev Sáenz y Arriaga en mycket omfångsrik bok med titeln *La Nueva Iglesia Montiniana* (1971). Där jämförförde han det pre-konciliära läroämbetet med utvecklingen under och efter konciliet. Han fastslog att den postkonciliära religionen inte hade något med katolicism att göra utan var en frimurerisk och judisk religion. Ledaren för en sådan organisation kunde inte vara en sann påve och Sáenz y Arriaga hävdade dessutom att Paulus VI själv var jude.

Efter att ha publicerat boken blev Sáenz y Arriaga inte oväntat exkommunicerad. Som svar författade han en ny omfattande bok, *Sede Vacante* (1973), där han vidareutvecklade sina idéer och menade att inkallandet av ny konklav var nödvändig för att välja en sann påve och därigenom rädda kyrkan, och att ärendet brådskade.⁴¹

Sáenz y Arriagas böcker fick ingen större spridning under 1970-talet. De gavs ut i små utgåvor och först senare översattes delar av dem till andra språk. Men han var en mycket aktiv lobbyist redan från slutet av 1960-talet och reste till Europa för att möta likasinnade och försöka övertyga traditionalistiskt sinnade kardinaler och biskopar,

⁴⁰ Skriften har den långa titeln, eller snarare innehållsbeskrivningen, *Aucun Concile ni aucun Pape ne peuvent condamner Jésus, l'Église catholique, apostolique et romaine, ses pontifes et les conciles les plus illustres. Or, la déclaration sur les juifs comporte implicitement une telle condamnation, et pour cette éminente raison, doit être rejetée*. Den citerade passagen återges i Ricossa 2003, s. 11.

⁴¹ Joaquín Sáenz y Arriaga, *La nueva iglesia montiniana* (Mexico City 1971) och *Sede Vacante: Paulo VI no es legítimo papa* (Mexico City 1973).

däribland Marcel Lefebvre, om den sedevakantistiska positionen och nödvändigheten av att inkalla ett nytt koncilium.⁴²

I Europa, i synnerhet i Frankrike och Tyskland, växte en sedevakantistisk rörelse fram under tidigt 1970-tal. Rörelsen var inte enhetlig, men generellt gick den successivt från en mycket hård kritik av den postkonciliära kyrkan och påven till en uttalad sedevakantism. Även om de enskilda grupperna var små nådde deras tidskrifter och andra publikationer, som översattes till flera språk, en betydligt större läsarskara.

I Frankrike skrev till exempel prästerna Noël Barbara (1910–2002) och Louis Coache (1924–1993) ett litet häfte, *Vademecum du catholique fidèle* (1968), som närmade sig en sedevakantistisk hållning. Den sålde i stora utgåvor på franska och trycktes också på åtskilliga andra språk. Barbara och Coache gav också ut flera tidskrifter och närmade sig successivt strikt sedevakantistiska positioner.⁴³

Den tyska tidskriften *Einsicht*, som startades 1971 blev en annan viktig kugge i det framväxande europeiska traditionalistiska, och i förlängningen sedevakantistiska nätverket. I början var en av de flitigaste skribenterna den tyske filosofiprofessorn Reinhard Lauth (1919–2007). En annan universitetslärare, Eberhard Heller (f. 1942), blev redaktör i mitten av 1970-talet och är det fortfarande (2024). *Einsicht* kom dels att publicera artiklar av tyskspråkiga författare men också översättningar till tyska.

⁴² Ricossa 2003.

⁴³ Noël Barbara och Louis Coache Louis, *Vademecum du catholique fidèle* (Paris 1968), cf. Airiau 2014.

Senare innehöll tidskriften allt oftare artiklar parallellt publicerade på flera språk,⁴⁴

En annan tysk tidskrift som blev inflytelserik under 1970-talet var *Kyrie Eleison*, som gavs ut av Liga katholischer Traditionalisten. Redaktör var Elisabeth Gerstner (1924–2005), som tidigare varit tolk i Vatikanen, men därefter blivit en tidig sedevakantistisk ledare och en flitig skribent.⁴⁵

Personer i dessa kretsar som Joaquín Saenz y Arriaga, Louis Coache, Noël Barbara och Elisabeth Gerstner, organiserade under flera år i början av 1970-talet också de så kallade marscherna till Rom som samlade tusentals människor, vilka öppet protesterade mot påven och hans heresier. Varken Lefebvre eller Abbé de Nantes deltog vid manifestationerna.⁴⁶

Enligt sedevakantisterna var Andra vatikan-konciliets dokument genomsyrade av heresier, liksom allt som de konciliära och postkonciliära påvarna sagt och gjort. De ville heller inte använda den reviderade tridentinska mässordning som Johannes XXIII hade promulgerat 1962, eftersom denne, om han var påve överhuvudtaget, var en tvivelaktig liberal.

Men problemen för sedevakantisterna upphörde inte där. Ledaren för den liturgiska kommission som senare sammanställde *Novus Ordo*, Annibale Bugnini (1912–1982), hade också varit liturgiskt huvudansvarig under Pius

⁴⁴ Samtliga nummer av *Einsicht* 1971–2024 finns på <http://www.einsicht-aktuell.de> [läst 2024-04-03]

⁴⁵ Om Elisabeth Gerstner, se “Der Pabste brachte das Chaos: Spiegel-Interview mit der Traditionalistenführerin Elisabeth Gerstner”, *Der Spiegel* 1976, no. 38.

⁴⁶ Airiau 2014.

XII:s sista år och bidragit till det reformerade missale som gavs ut 1955. Sedevakantister menar därför vanligen att även denna edition är suspekt och använder vanligen äldre missalen, där Bugnini inte varit inblandad överhuvudtaget.⁴⁷

Sedevakantister menade genomgående att Marcel Lefebvre och SSPX inte tog tillräckligt tydlig ställning mot den konciliära religionen. Även om få hävdade att Lefebvre själv var frimurare menade de ofta var han ett viktigt verktyg för dem. Den tysk-amerikanska sedevakantistiska pionjären Hugo Maria Kellner (1901–1986) skrev att ärkebiskopen var en del av en frimurerisk konspiration och en pseudo-traditionalist. Han hade undertecknat alla konciledokument och själv firat mässan enligt Novus Ordo. Han var därför heretiker och schismatiker.

Dessutom framhöll Kellner att Lefebvre blivit såväl präst- som biskopsvigd av ärkebiskopen av Lille, kardinal Achille Liénart (1884–1973), en radikal kraft under konciliet, som sedevakantister anklagade för att vara frimurare av högsta rang. Liénarts intention med att konsekra Lefebvre hade, enligt Kellner, därför varit att ”förleda de trogna” och på grund av den falska intentionen menade han att Lefebvre inte var giltigt biskopsvigd och antagligen inte ens prästvigd. Tanken blev senare spridd, om än inte allmänt accepterad, i sedevakantistiska cirklar,

⁴⁷ Se t.ex. Anthony Cekada, *Work of Human Hands: A Theological Critique of the Mass of Paul VI* (West Chester 2010).

men att Lefebvre ”förledde de trogna” var de helt överens om.⁴⁸

I slutet av 1970-talet upptäckte sedevakantister ett dokument som behandlade frågan om påvlig heresi på ett nytt sätt. Sedan dess har det utgjort grundbulten i deras argumentation. Det rörde sig om Paulus IV:s (1555–1559) bulla *Cum ex apostolatus officio* (1559), som bland annat behandlade frågan om en känd heretiker kunde bli giltigt vald till påve. Paulus IV skrev att om en påve före utnämningen till ämbetet givit uttryck för heresi var valet ”ogiltigt och utan värde”, även om kardinalerna skulle ha varit helt eniga i sitt beslut.⁴⁹

Genom att hänvisa till bullan menade sedevakantister att det räckte med att påvisa att de konciliära och post-konciliära påvarna hade gjort heretiska och skandalösa uttalanden före konklaverna. Därigenom hade de aldrig valts och därför aldrig varit påvar. Därför saknade frågan om vem, om någon, som hade rätt att anklaga en påve för heresi all betydelse.

Under andra halvan av 1980-talet blev det också vanligare att hävda att även Johannes XXIII hade varit heretiker före konklaven 1958 och att inte heller han hade varit giltig påve. Han ansågs vara en högt rankad frimurare

⁴⁸ Hugo Maria Kellner, “The Final Unmasking of ‘Archbishop’ Lefebvre’s Satan-Inspired, ‘Traditionalist’ Imposture by the Detection of the Invalidity of His Own Orders”, *Veritas* 72 (1977).

⁴⁹ Såvitt jag känner till uppmärksammades bullan först av den argentinska latinprofessorn Carlos Disandro som 1978 gav ut den originaltexten med spansk översättning och en detaljerad introduktion: Carlos A. Disandro, *Bula Cum Ex Apostolatus Officio. Paulo IV – Año 1559: Texto, Traducción, Introducción* (Córdoba 1978). Den översattes till andra språk, inkluderat engelska, i början av 1980-talet.

och tillsatte mellan 1958 och sin död 1963 en stor grupp kardinaler som var frimurare, kommunister eller kryptojudar. Denna utveckling innebar att han banade väg för valet av Paulus VI och i förlängningen kyrkans totala förstörelse. Enligt argumentationen var Johannes XXIII ett slags diabolisk Johannes Döparen som beredde vägen för antikrist: Paulus VI.⁵⁰

Även om den absoluta sedevakantistiska positionen, att den heliga stolen var tom sedan 1963 eller 1958, är den vanligaste är det inte den enda variationen på temat. I slutet av 1970-talet utvecklade den franske dominikanen Michel-Louis Guérard de Laurier (1898–1988) en annan, mindre radikal variant. Guérard de Laurier hade varit teologiprofessor i såväl Frankrike som Rom och rådgivare åt Pius XII. Därefter var han under flera år lärare vid SSPX:s seminarium i Ecône, men avsattes på grund av sin kritik av vad han betraktade som Lefebvres oklara inställning till konciliet och inte minst påvens ställning.

Guérard de Lauriers lösning på påvefrågan brukar ibland benämnas sedeprivationism eller materialiter-formaliter-tesen. Han presenterade ursprungligen sin tes i en lång artikel i den egna tidskriften *Cahier de Cassiacum* (1979). Genom en komplicerad skolastisk utläggning argumenterade han för att Paulus VI och hans efterträdare var ”materiellt men inte formellt” (*materialiter sed non formaliter*) påvar.

Guérard de Lauriers menade att valet av Paulus VI troligen var giltigt eftersom kardinaler som utsetts av Pius XII deltagit vid konklaven. Genom att acceptera valet hade kardinal Montini ”i materiellt avseende” blivit påve, men

⁵⁰ Airiau 2014.

eftersom han redan tidigare förfäktat heretiska trossatser och inte tagit avstånd från dem hade han ingen auktoritet och jurisdiktion. Därigenom var han inte påve ”i formellt avseende.” Det samma gällde hans efterträdare Johannes Paulus I och Johannes Paulus II.

Enligt Guérard de Laurier kunde dock en materiell påve bli en formell påve och därigenom en sann ledare för den katolska kyrkan om han aktivt och offentligen tog avstånd från sina heresier och började förkunna ortodox lära. Genom sin formaliteter-materialitetes menade Guérard de Laurier att han kunde förklara att orden om att Petrus alltid skulle ha efterträdare fortfarande gällde samtidigt som tesen förklarade den synbare påvens avsteg från kyrkans traditionella lära.⁵¹

De strikta sedevakantisterna motsatte sig den sedeprivationistiska positionen, menade att den var lika obegriplig och långsökt som Lefebvres och ägnade många artiklar och böcker åt att tillbakavisa den.⁵²

⁵¹ Michel-Louis Guérard de Laurier, “La siège apostolique est-il vacant? (Lex orandi, lex credendi)”, *Cahiers de Cassiacum: Études de sciences religieuses* 1 (1979), s. 5–99. Se också Donald J. Sanborn “Explanation of the Thesis of Bishop Guérard des Lauriers” (Brooksville 2002), tillgänglig på <https://mostholytrinityseminary.org/wp-content/uploads/2019/01/Explanation-of-the-Thesis.pdf> [läst 2024-04-03]. Den enda detaljerade vetenskapliga studien av Guérard de Lauriers och hans teologi är Renato Arnellas Coelho, “O sedevacantismo segundo Michel-Louis Guérard de Lauriers” (Diss. São Paulo 2015).

⁵² Se t.ex. Myra Davidoglu, *Analyse logique de la thèse dite de Cassiacum* ([1991], Marseille 2017).

IV. I väntan på påven: En katolsk kyrka utan Rom

Även om det är mycket svårt att uppskatta antalet anhängare har uttalat sedevakantistiska och sedeprivationistiska grupper hela tiden varit en minoritet i det traditionalistiska landskapet, även om andelen med stor sannolikhet ökat under de senaste decennierna. Rörelsen är starkast i länder som Förenta staterna, Kanada, Mexiko, Brasilien, Tyskland, Frankrike och Italien. Men även om anhängarnas antal är begränsat har de en vidare betydelse genom publikationer, hemsidor och videor som riktar sig mot den ”konciliära religionen”, men också mot SSPX, som anses vara minst lika illa.

För att sedevakantister skulle kunna fortsätta sin verksamhet under den uppenbarligen mycket utdragna sedesvakansen, behövdes biskopar som kunde ordinera nya präster. För sedevakantisterna var inte bara Novus Ordo ett problem. Det var också det nya pontifikalet (1968) med sina reformerade riter för präst- och biskopsvigningar, eftersom de ansågs vara substantiellt förändrade och därigenom ogiltiga. Äldre pontifikalen måste alltså användas om vinningarna skulle vara giltiga.⁵³

⁵³ Jag tackar Paul Petit som givit mig tillgång till sin mycket omfattande och noggranna dokumentation av sedevakantistiska

Redan 1971 präst- och biskopsvigdes Francis Schuckardt, ledaren för CMRI, av Daniel Q. Brown, som själv blivit konsektrerad av en biskop i North American Old Roman Catholic Church, en oberoende katolsk jurisdiktion som hade rötter i europeisk gammalkatolicism och därför hävdade giltig apostolisk succession.

Den kyrka som Schuckardt kom att leda efter vigningen benämndes Tridentine Latin Rite Church, även om han och anhängarna menade att den inte var något annat än den enda katolska kyrkan i de yttersta tiden och att Schuckardt var den ende kvarvarande biskopen i världen. Runt sig hade han en växande skara präster, ordensbröder och -systrar, och som mest hade kyrkan omkring 5 000 medlemmar och många fler sympatisörer.

De flesta andra sedevakantister såg dock inte Schuckardt som en giltig biskop och betraktade honom dessutom som ett slags ”småpåve” som inte drog sig för att införa nya ritualer och läror. Men för sina anhängare var han den oinskränkte ledaren fram till 1984, då en majoritet av prästerna drev ut honom ur kyrkan anklagad för drogmissbruk, sexuella övergrepp och dessutom för att, i en inre krets, hävdad att Gud i samband med Johannes Paulus I:s död 1978 utsett honom till påve med namnet Hadrianus VII.

Efter 1984 kom Schuckardt att leda en mycket liten grupp, medan huvudskaran i CMRI med tiden blev mer lik andra sedevakantistiska grupper och sökte apostolisk succession genom andra biskopar. Idag är CMRI den enskilt största sedevakantistiska gruppen i världen med minst 120

vigningslinjer: “Magna Carta of Apostolic Succession amidst Sedevacantist Orders” (2020).

kyrkor och mässcentra, framförallt i Förenta staterna, men också i många andra delar av världen.⁵⁴

En lösning på biskopsproblemet för övriga sedevakantistiska grupper kom i början av 1980-talet genom den emeriterade vietnamesiske ärkebiskopen Pierre Martin Ngo-Dinh Thuc (1897–1984). Han hade sedan 1963 levt i exil i Europa, då hans bror, Sydvietnams president, dödats. Med tanke på Thucs agerande under Andra vatikankonciliet var han en oväntad traditionalist. I hans två publika inlägg hade han argumenterat för att fler icke-kristna observatörer borde närvara och för att kvinnor skulle kunna prästvigas.⁵⁵

1970 ersatte Paulus VI Thuc som ärkebiskop av Hue för att kyrkan skulle kunna fortsätta sin verksamhet där, och gjorde honom till titulärärkebiskop. Men Thuc hade en oklar ställning och verkade som präst på olika håll i Italien. Mellan 1976 och 1982 kom Thuc att viga minst tio biskopar, även om ännu fler, utan bevis eller med förfälskade bevis, hävdade att de konsektrats av honom.

I början av 1976 vigde Thuc fyra biskopar för en traditionalistisk och uppenbarelsenriktad grupp i spanska Palmar de Troya, som sedan blev den palmarianska kyrkan, ledd av en egen påve. Thuc hade blivit övertygad om att resa till Spanien av en lärare vid SSPX-seminariet i Ecône som hävdade att det var jungfru Marias vilja. Konsekrationerna saknade motstycke i modern katolsk historia; att en katolsk biskop konsektrerade flera biskopar

⁵⁴ För detaljer om Schuckardt och hans kyrka, se Lundberg 2024, under utgivning.

⁵⁵ Edward Jarvis, *Sede Vacante: The Life and Legacy of Archbishop Thuc* (Berkeley 2018a).

mot den lokale stiftsbiskopens och den Heliga stolen explicita order.

Sedan 1976 har över många hundra biskopar vigts i den thucitiska-palmarianska successionslinjen. I förlängningen blev Thuc inte bara suspenderad utan också exkommunicerad. Efter att ha gjort offentlig avbön försonades han snart med Rom och levde senare i Frankrike där han firade mässor enligt Novus Ordo, samtidigt som han vigde ytterligare någon biskop. 1982 deklarerade han dock skriftligen att han var sedevakantist och blev exkommunicerad på nytt, men före sin död 1984, i Förenta staterna, verkar han åter ha försonats med Rom, men innan dess erbjöd han Marcel Lefebvre att biskopsviga honom konditionellt, om det var så att den vigning som kardinal Liénart genomfört inte var giltig.⁵⁶

1981 vigde Thuc tre tydligt traditionalistiska präster till biskopar i sitt hem i södra Frankrike. Först konsekreerade han den franske sedeprivationisten Michel-Louis Guérard de Laurier och därefter de två mexikanska sedevakantistiska prästerna Moisés Carmona y Rivera (1912–1991) and Adolfo Zamora (1910–1990), som hade varit nära medarbetade till Joaquín Sáenz y Arriaga och representerade Unión Trento. Initiativet till vigningarna hade tagits av personer kopplade till den tyska sedevakantistiska tidskriften *Einsicht*.⁵⁷

Många senare sedevakantistiska och sedeprivationistiska biskopar hävdar apostolisk succession från Thuc genom antingen Carmona eller Guérard de Lauriers. Förutom två mexikanska biskopar, Benigno Bravo Valadés

⁵⁶ Jarvis 2018a. Om vigningarna, se också del VIII i denna bok.

⁵⁷ Jarvis 2018a.

(1907–199?) och José de Jesus Roberto Martínez y Gutiérrez (1917–2008) konsekkrerade Carmona mellan 1982 och 1991 tre nordamerikanska sedevakantistiska biskopar: George J. Musey (1928–1992) och Louis Vezelis (1930–2013) som båda tillhörde Tridentine Latin-Rite Church, samt dessutom Mark Anthony Pivarunas (f. 1958), ledare för CMRI. De har i sin tur vigt biskopar.⁵⁸

1986 konsekkrerade Guérard de Laurier Robert F. McKenna (1927–2015) för Tridentine Rite Church, som i sin tur vigde Elmer Vida (1912–1993) och Donald Sanborn (f. 1950) till biskopar. Samtliga dessa var verksamma i Förenta staterna.⁵⁹ McKenna biskopsvigde också Geert Jan Stuyver (f. 1964), som var ledare för Instituto Mater Boni Consilii, en italienskbaserad sedeprivationistisk grupp som grundats av präster som tidigare tillhört SSPX.⁶⁰

På grund av Thucs motsägelsefulla agerande och hans många vigningar under 1970- och 1980-talet har mycket text ägnats åt att diskutera deras giltighet, både om de genomförts på ett korrekt sätt och huruvida ärkebiskopen var så förvirrad att han inte visste vad han gjorde. Även om de flesta sedevakantistiska grupper räknar sin apostoliska succession från Thuc, anser en av dessa, Pius V:s prästbrödraskap, som började som grupp med före detta SSPX-präster, att hans vigningar är ogiltiga. 1993 konsekkrades deras superior Clarence Kelly (1941–2023) av

⁵⁸ Petit 2020.

⁵⁹ Petit 2020.

⁶⁰ Petit 2020.

Alfredo Méndez González (1907–1995), före detta biskop av Arecibo, Puerto Rico.⁶¹

Ytterligare en viktig källa till apostolisk succession för mindre sedevakantistiska grupper är den brasilianske biskopen Carlos Duarte Costa (1888–1961). Denne var på intet sätt traditionalistisk utan lämnade romersk-katolska kyrkan på grund av det som han såg som dess accepterande hållning mot fascism och grundade den Brasilianska katolska apostoliska kyrkan. Han kan på goda grunder betraktas som radikal socialist.

Liksom i de mycket rika successionslinjerna som Thuc blivit inblandad i inkluderar successionslinjerna via Duarte Costa biskopar av helt olika slag, från de mest liberala till sedevakantister, men också ockulta och till och med satanistiska prelater. Och på det hela taget är de sedevakantistiska vigningslinjerna ett komplicerat spindel-nät.⁶²

⁶¹ Clarence Kelly, *The Sacred and the Profane* (Round Top 1997), se också Cuneo 1997, s. 95–102.

⁶² Edward Jarvis, *God, Land & Freedom: The True Story of ICAB, The Brazilian Catholic Apostolic Church. Its History, Theology, Branches and World-wide Offshoots* (Berkeley 2018b), se också Petit 2020.

V. Att avsluta sedesvakansen: Jurisdiktion och konklaver

Under 1980-talet utvecklades alltså en sedevakantistisk kyrkoorganisation och hierarki och redan innan dess hade sedevakantistiska och andra traditionalistiska präster firat mässa och administrerat övriga sakrament. Samtidigt utvecklades en intern kritik. Frågan var huruvida biskopar kunde vigas utan påvlig fullmakt och om präster kunde vigas och förvalta sakrament utan giltig biskoplig fullmakt.

De som menade att de sedevakantistiska biskoparna och prästerna inte förvaltade giltiga sakrament utan var schismatiker, beslutade sig för att inte längre ta emot sakramenten överhuvudtaget. De hävdade att även om den mycket utdragna sedesvakansen, som inletts 1958, var ett tidigare okänt fenomen kunde den kanoniska rätten inte sättas ur spel.

De använde också apokalyptiska texter om att det skulle komma en period då mässoffret upphörde, med hänvisning till profeten Daniel. De som avstod från att delta i de traditionalistiska gudstjänsterna och ta emot sakramenten brukade kallas ”stay-at-home-Catholics” eller ”home-aloners.” Många traditionalistiska lekmän kunde i praktiken betraktas som sådana eftersom de mycket sällan eller aldrig kunde bevista en mässa, men för de senare

handlade det inte om ett principiellt ställningstagande i jurisdiktionsfrågan.⁶³

En sedesvakans kunde uppenbarligen vara mycket långvarig—i slutet av 1980-talet hade den pågått i tre decennier—men sedevakantister menade att den inte kunde vara för evigt. Petrus skulle ha efterträdare fram till tidens slut och kyrkan kunde inte kännetecknas av ”evig huvudlöshet”, men hur problemet skulle lösas var oklart. Vissa menade arbetade aktivt för att en sann påve skulle väljas och benämndes konklavister.

Såväl bland sedevakantister som ”home-alone-Catholics” uppträdde dessa idéer redan under 1970-talet. Då hade Sáenz y Arriaga och andra påpekat nödvändigheten av en ny konklav och tagit upp frågan med bland andra Lefebvre. I deras ögon fanns det möjligen ett litet antal biskopar bakom järnridån eller i Kina som inte accepterat konciliet och skulle kunna samlas till ett ”inkomplett koncilium” och en konklav för att välja en sann påve. Samtidigt verkade det praktiskt omöjligt.⁶⁴

1983 skrev den amerikanska sedevakantistiska biskopen George Musey till exempel ett öppet brev till Lefebvre om nödvändigheten av en ny konklav och flera individer och grupper, såväl i Europa som i Nord- och Latinamerika, drev frågan.⁶⁵

⁶³ Teresa Benns & David Bawden, *Will the Catholic Church Survive the Twentieth Century?* (1990).

⁶⁴ Benns & Bawden 1990. Se också Homero Johas, “Refutación a la herejía de la Acefalia perenne de John S. Daly” ([1992] 2014), tillgänglig på <https://www.fundacionsanvicenteferrer.blogspot.com/2014/10/refutacion-la-herejia-de-la-acefalia.html> [läst 2024-04-03].

⁶⁵ Musey 1983.

I början av 1990 avslutade journalisten Teresa Bennis och den före detta SSPX-seminaristen David Bawden (1959–2022) arbetet med en mycket omfattande skrift: *Will the Catholic Church Survive the Twentieth Century?* De presenterade de ordinära argumenten för sedevakantism men hävdade att traditionalistiska präster administrerade sakramenten utan nödvändig jurisdiktion och kallade till en konklav senare under året.

Bennis hade drivit frågan om en konklav i nästan ett decennium och Bawden hade ägnat flera mindre skrifter åt jurisdiktionsproblemen. Boken sändes ut till samtliga kända sedevakantistiska biskopar, präster och aktiva skriftställare. Förutsättningarna för att delta i konklaven var att sluta gå i mässan och ta emot andra sakrament, att be och studera Tridentkonciliets katekes. Innan konklaven skulle varje person underteckna Första vatikankonciliets trosbekännelse och avsvära sig alla heresier.

Bennis och Bawden menade i och för sig att den kanoniska lagstiftningen om konklaver var tydlig; det var kardinaler som skulle välja påve. Men i en situation då inga trogna kardinaler fanns kvar föll ansvaret för kyrkans fortlevnad och restauration på sedevakantistiska biskopar, präster och lekfolk, såväl män som kvinnor.

I detta sammanhang gjorde de en mycket långtgående tolkning av det kanoniska begreppet *epikeia*, som bland annat innebär att lagar måste kunna omtolkas efter laggivarens intention om situationen så krävde och om det ledde till något gott av stort värde, till exempel människors frälsning.⁶⁶

⁶⁶ Bennis & Bawden 1990.

Det praktiska resultatet av Bennis och Bawdens ansträngningar blev mycket småskaligt. Till slut samlades sex elektor i Kansas 1990 och under konklaven blev David Bawden vald till påve och antog namnet Michael (I). Anhängarna menade att den påvliga jurisdiktionen därigenom var återställd, men eftersom Bawden inte var prästvigd och ingen präst eller biskop underställde sig hans jurisdiktion kunde gruppen fortfarande inte fira mässa. I praktiken var de fortfarande ”stay-at-home-Catholics”, eftersom de inte hade tillgång till sakramenten. De kunde nöddöpa och bevittna vigslar, men inget annat.

Först 2011 blev Bawden präst- och biskopsvigd av en oberoende katolsk biskop som underställt sig hans jurisdiktion. Han hade få anhängare men var en mycket aktiv skribent och sedan millennieskiftet drev han flera välbesökta hemsidor. Runt 2020 växte antalet anhängare och vid sin död 2022 hade Pope Michael en ärkebiskop, minst sex präster och flera hundra församlingsbor under sin jurisdiktion. Sommaren 2023, ett år efter hans död, hölls en ny konklav, denna gång i Wien, och ärkebiskop Rogelio del Rosario Martinez Jr (f. 1970) från Filippinerna blev vald till ny påve med namnet Michael II.⁶⁷

Under 1990-talet anordnades ytterligare två konklaver. Den ena lyckades samla ett tjugotal elektor inkluderat både biskopar, präster och lekfolk i Assisi 1994. Den som valdes till påve var en sydafrikansk före detta SSPX-präst, Victor von Pentz (1953–2021), som bosatt sig i England. Han antog namnet Linus II. Den nyvalde påven

⁶⁷ Magnus Lundberg “Pope Michael”, i David G. Bromley (red), *World Religions and Spirituality Project* (2023a), <https://www.wrldrels.org/2023/02/04/pope-michael> [läst 2024-04-03].

hade dock en mycket tillbakadragen position och gjorde i princip inga publika uttalanden; han var osynlig även för dem som valt honom. Även om han explicit aldrig kungjorde att han hade avgått är frågan hur länge han fungerade som kyrkans ledare, men troligen var det inte många år och även under denna tid var hans verksamhet i princip icke-existerande.⁶⁸

Den tredje alternativa konklaven genomfördes i Montana 1998, då den före detta kapucinen Lucien Pulvermacher (1918–2009) blev vald till påve med namnet Pius XIII. Ett sextiototal elektorerna deltog, alla utom Pulvermacher var lekmän. Hans pontifikat kännetecknades av växande inre konflikter och antalet anhängare minskade från omkring ett hundratal till en handfull. Han hade dock ett aktivt ämbete och publicerade åtskilliga påvliga uttalanden och nyhetsbrev varje år. Före sin död antog Pulvermacher ett nytt påvenamn, Petrus II; det står på hans gravsten.

Det tycks alltså som om Pulvermacher menade att han var den siste påven i historien, men hans tidigare anhängare har, hittills förgäves, försökt anordna en ny konklav för att välja en efterträdare.⁶⁹

⁶⁸ Magnus Lundberg, “The Invisible Pope: Linus II and the 1994 Assisi Conclave” (2023b), <https://magnuslundberg.net/2023/08/25/the-invisible-pope-linus-ii-and-the-1994-assisi-conclave> [läst 2024-04-03].

⁶⁹ Magnus Lundberg, “White Smoke over Montana: Pius XIII and the True Catholic Church” (2023c), <https://www.magnuslundberg.net/2023/09/01/white-smoke-over-montana-pius-xiii-and-the-true-catholic-church> [läst 2024-04-03].

VI. Droger och dubbelgångare: Påven är satt ur spel

Parallellt med traditionalistiska fördömanden av Paulus VI och sedevakantismens framväxt dök det i början av 1970-talet upp helt andra förklaringar till varför påven godkände heresi och gjorde heretiska uttalanden. Enskilda författare och grupper menade att Paulus VI själv inte hade någon skuld till detta. Istället var han offer för en välutvecklad konspiration som gjorde honom maktlös.

Enligt en variant av teorin blev påven drogad av sina närmaste män, vilket innebar att han inte visste vad han gjorde. En annan teori innebar att den verkliga Paulus VI hölls fången i Vatikanen och ersatts av en skådespelare som framträdde publikt, undertecknade heretiska dokument och gjorde skandalösa uttalanden.

Enligt båda teorierna var de huvudskyldiga högt rankade kardinaler som var frimurare, kommunister och sionister och inte hade några andra intentioner än att förstöra kyrkan. Den som vanligen pekades ut som ledare för konspirationen var statssekreteraren Jean-Marie Villot (1905–1979), men enligt teorins anhängare var en stor del av kurian väl införstådd i vad som skedde.⁷⁰

⁷⁰ Airiau 2014.

De första vittnesbörden om att Paulus VI hölls fången i Vatikanen kom via en mexikansk nunna. Hon kallades "La Portavoz de Jesús en México"—Jesu språkrör i Mexiko, men hennes egentliga namn var María Concepción Zúñiga López (1914–1979), mer känd som Madre Conchita. Enligt texter som spreds såväl på spanska som andra språk hade Kristus 1970 uppenbarat för henne att Paulus VI var fängslad och att hans närmaste män tvingade honom att underteckna heretiska dokument.

I denna situation skulle trogna katoliker be och verka för hans befrielse, så att han offentligen kunde fördöma konciliebesluten och den postkonciliära utvecklingen. Enligt Madre Conchita hade Kristus sagt: "Paulus VI lider! Lämna honom inte ensam i fängelset! Åk och leta efter honom och ta honom därifrån."⁷¹

Från och med 1973 inkorporerades dessa idéer i den heliga staden Nueva Jerusalén i den mexikanska delstaten Michoacan, som leddes av en traditionalistisk före detta församlingspräst, Nabor Cárdenas (1910–2008), som med oinskränkt makt styrde staden i 35 år. På 1970-talet bodde flera tusen personer i den teokratiska kommuniteten, framförallt fattiga människor från landsbygden. Deras fromhetsliv byggde på uppenbarelser till en äldre kvinna och på en staty som de menade var den inkarnerade jungfru Maria. I Nueva Jerusalén byggde anhängare ett hus där Paulus VI skulle bo när han på ett mirakulöst sätt lyckats

⁷¹ *Mensajes del Cielo a la Portavoz de Jesús en México 1969–1970*, vol. 1, (Villa de Guadalupe, utan utgivningsår), s. 99–104.

ta sig ur fångenskapen. Därifrån skulle han leda den trogna skaran i den yttersta tiden.⁷²

Från och med 1975 dök budskap om att påven drogades upp i åtskilliga uppenbarelsen som Veronica Leuken (1923–1995) mottog i Bayside, New York. Himmelska meddelanden framträdde även på fotografier som anhängare tog på platsen. Även om, eller tack vare att, Leuken var en kontroversiell person vars uppenbarelsen fördömts av den lokala kyrkliga hierarkin samlade hon många anhängare.

Meddelandena från himlen fördes vidare genom gruppens egna publikationer nådde som mest 10 000-tals prenumeranter. Men de spreds också genom tidskriften *Vers Demain*, som gavs ut av Béret Blancs, en inflytelserik traditionalistisk grupp i Quebec. Även genom allmänna uppenbarelsenriktade tidskrifter på flera språk fördes budskapen från Bayside ut över världen.⁷³

Dubbelgångarteorin, det vill säga att den verkliga Paulus VI ersatts av en skådespelare, började spridas några år senare. Huvudkällorna var uttalanden från demoner som drivits ut under exorcism. Exorcismer, inte minst långa serier, blev vanligare i traditionalistiska kretsar sedan filmen *Exorcisten* haft premiär 1973. I en växande genre

⁷² Miguel C. Leatham, “‘Shaking Out the Mat’: Schism and Organizational Transformation at a Mexican Ark of the Virgin”, *Journal for the Scientific Study of Religion* 42 (2003), s. 175–187, se också Magnus Lundberg, “Det mexikanska Nya Jerusalem” (2016), <https://magnuslundberg.net/2016/01/14/det-mexikanska-nya-jerusalem/>

⁷³ Joseph P. Laycock, *The Seer of Bayside: Veronica Leuken and the Struggle to Define Catholicism* (Oxford 2015), se speciellt s. 122–124.

skrifter dokumenterades hemligheter om Satans handlande i världen och kyrkan som exorcister tvingat utdrivna demoner att avslöja.⁷⁴

Dubbelgångarteorin byggde framförallt på budskap från demoner som drivits ut ur en schweizisk kvinna i mitten av 1970-talet, men också andra exorcismer i Italien och Belgien. Idéerna fick inledningsvis främst spridning genom schweizaren Bonaventur Meyers (1920–2013) bok *Mahnung aus dem Jenseits* (1977), vilken snart översattes till flera språk. Vittnesmålen spreds också i mer allmänt apokalyptiskt inriktade tidskrifter.⁷⁵

En annan variant av teorin kombinerade profetior, uppenbarelser och meddelanden från utdrivna demoner med fotoanalyser. De mest välkända skrifterna av detta slag var Theodor Kolbergs *Umsturz im Vatikan?* och *Der Betrug des Jahrhunderts*, som bägge utgavs 1977. I synnerhet den senare är fylld av bilder och författaren menade att han genom en noggrann matematisk analys av anletsdrag kunde bevisa att den verkliga Paulus VI under

⁷⁴ Alois Döring, "Dämonen geben Zeugnis: Teufelglaube und Exorzismus in traditionalistischen Bewegungen", *Schweizerisches Archiv für Volkskunde/Archives suisses des traditions populaires* 81 (1985), s. 1–24. Om det snabbt ökande intresset för exorcism efter filmpremiären 1973, se Joseph P. Laycock & Eric Harrelson, *The Exorcist Effect: Horror, Religion, and Demonic Belief* (Oxford 2023).

⁷⁵ Bonaventur Meyer, *Mahnung aus dem Jenseits über die Kirche in unserer Zeit: Textliche Dokumentation der Aussagen von Dämonen beim Exorzismus* (Trimbach 1977). Om de belgiska exorcismerna, se också Gerhard Braun (red.) *Ancilla: Antwortet auf den Anruf unserer Herzen und ihr werdet gerettet werden! – Zeitnahe Botschaften unseres Herrn Jesus Christus und seiner Heiligsten Mutter Maria an Ancilla, eine Person bei Brüssel* (Böhl-Iggelheim 1975).

1970-talet allt oftare ersatts av skådespelaren och att den verkliga påven inte syns i offentligheten sedan 1975.⁷⁶

Liksom i övriga fall spreds böckerna i översättningar och sammanfattades i tidskrifter. De blev därigenom idéer som togs upp av många som tillhörde katolska apokalyptiska grupper och flera expeditioner för att frita påven organiserades under andra halvan av 1970-talet.

Paulus VI dog 1978, men bland dem som förfäktade dubbelgångarteorin menade vissa att det inte var den riktiga påven som dött, utan skådespelaren. Den sanne Paulus VI hölls fortfarande fången i Vatikanen. 1981 publicerade Bonaventur Meyer boken *Die Kirche in Gefahr*. Där hävdade han att Paulus VI fortfarande var i livet, men att dubbelgångaren hade mördats av frimureriska kardinaler då han velat avsluta sitt uppdrag och uppaga konspirationen.

Även nu var Meyers främsta källor transkriptioner av budskap från demoner som drivits ut under exorcismer. Enligt Meyer var Johannes Paulus I, som dog efter en månad som påve, först inte medveten om konspirationen och de kardinaler som var ansvariga lät döda honom när han var dem på spåren. Meyer menade däremot att Johannes Paulus II var en central del av konspirationen.⁷⁷

Fram till sin död 2013 hävdade Bonaventur Meyer att Paulus VI fortfarande var i livet och en liten grupp har försvarat och vidareutvecklat hans idéer. Dessa grupper

⁷⁶ Theodor Kolberg, *Der Betrug des Jahrhunderts* (München? 1977) och *Umsturz im Vatikan?* (München 1977).

⁷⁷ Bonaventur Meyer, *Die Kirche in Gefahr: Zeugnis der Wahrheit, einmalige Ausgabe zur Klärung der gefährvollen Lage der Kirche heute* (Trimbach 1981).

eller snarare individer, nästan uteslutande verksamma i Frankrike, som tror att Paulus VI fortfarande lever brukar kalla sig *survivantister*.⁷⁸

Den mest aktiva *survivantistiska* författaren, fransmannen Jean-Baptiste André, bygger i sina skrifter vidare på Kolbergs och Meyers böcker och liksom för dem spelar uppenbarelser och vittnesmål från utdrivna demoner en stor roll i argumentationen. Hemligheterna som förmedlades i samband med Mariauppenbarelserna i La Salette (1846) och Fatima (1917), liksom de tidiga uppenbarelserna till Veronica Leuken i Bayside har också en central plats.

Enligt André är ett av fotografierna som togs i Bayside ett speciellt viktigt tecken från himlen. Årtalet 1972 uppträder på bilden och samma år skrev Paulus VI i ett brev att han menade att "Satans rök" letat sig in i kyrkan under den postkonciliära eran; utvecklingen hade inte gått åt det håll han hoppats på och situationen i kyrkan hade blivit alltmer kaotisk. Utifrån dessa observationer hävdar Jean-Baptiste André att Paulus VI under perioden 1972 till 1975 ibland ersattes av en skådespelare, men att han från och med 1975 hölls helt fången och att skådespelaren ersatte honom vid alla publika framträdanden.

Enligt *survivantisterna* kommer dock Paulus VI i den yttersta tiden att räddas från sin fångenskap och leda de

⁷⁸ För en bredare behandling av olika former av *survivantism*, framförallt rörande franska tronpretendenter, se Emile Appolis, "En marge du catholicisme contemporain: Millénarites, cordiphores et naundoffistes autor de 'Secret' de la Salette", *Archives de sociologie des religions* 14 (1962), s. 103–121.

trogna katolikerna i den avslutande kampen mellan Gud och djävulen. 2024 skulle den sanne påven i så fall vara 127 år gammal. Enligt survivantisterna återfinns kyrkans fiender inte bara i den stora romerska kyrkan utan inte minst bland traditionalister och sedevakantister, det vill säga de som hävdar att Paulus VI inte var sann påve. I själva verket är han den moderna kyrkohistoriens största martyr.⁷⁹

⁷⁹ Jean-Baptiste André, *La survie de Paul VI et le Secret de Fatima* (utan utgivningsort, 2014a), *La grande apostasie de Vatican II et le Pape en exil de Fatima prédits par une mystique italienne* (utan utgivningsort, 2014b) samt *La survie de Paul VI: Une certitude de foi* (utan utgivningsort, 2015). Se även Eric Faure, *Le Pape Martyr de la Fin des Temps selon la tradition prophétique médiévale* (Argentré-du-Plessis 1999),

VII. Påven i rött: Kardinal Siri-teorin

En annan teori som byggde på en spridd konspiration bland kardinalerna växte fram i mitten av 1980-talet. Kärnan var att någon annan än kardinal Montini, Paulus VI, egentligen valts vid konklaven 1963, men att han hindrats från att acceptera ämbetet på grund av yttre hot från såväl kommunister som judar och frimurare. Den som enligt anhängarna egentligen valts till påve var den traditionalistiska ärkebiskopen av Genua, kardinal Giuseppe Siri (1906–1989).

Även om denna typ av teorier funnits tidigare, och ibland istället omfattat kardinal Alfredo Ottaviani, blev den mer allmänt känd 1986 när den apokalyptiskt inriktade skriftställaren Louis-Hubert Rémys korta artikel “Le pape serait-il le cardinal Siri?” publicerades i en fransk traditionalistisk tidskrift. Rémy påstod att en överväldigande majoritet av kardinalerna vid konklaven 1963 hade valt Siri, men att ledande medlemmar i kurian efter valet lämnat konklaven för att informera representanter för organisationen B’nai B’rith, som betraktades som en judisk form av frimureri. På order av organisationen var det istället Montini som offentliggjorde att han valts till påve.⁸⁰

⁸⁰ Louis-Hubert Remy, “Le pape serait-il le cardinal Siri?”, *Sous la Bannière* 6 (1986).

I artikeln angav Rémy en ”prins Scortesco” som sin källa. ”Prinsen” var den fransk-rumänske konstnären Paul Scortescu (1893–1976), som under tidigt 1970-tal skrev flera apokalyptiskt inriktade böcker, där han hävdade att kyrkan var infiltrerad av kommunister, att Novus Ordo var en satanistisk rit och att antikrist anlönt till jorden. Enligt Rémy, kände Scortescu till att Siri valts genom sin svåger som var en högt uppsatt tjänsteman i Vatikanen.⁸¹

Som en direkt följd av dessa avslöjanden organiserade Rémy 1985 en delegation som reste till Rom för att diskutera frågan med Siri. Förutom honom själv bestod gruppen bland annat av den apokalyptiskt inriktade författaren André Lesage (1901–1992), mer känd som Marquis de la Franquerie. Siri sade att han inte kunde säga någon om konklaven på grund av sekretessen, men detta tog delegationen naturligtvis som intäkt för att Siri-teorin var sann eller åtminstone mycket sannolik.⁸²

Trots att det var franska författare som först verkar ha understött Siri-teorin blev den mot slutet av 1980-talet framförallt känd i Förenta staterna. En av de ivrigaste förespråkarna var Gary Guiffre som i förlängningen hävdade att Siri inte bara hade valts vid konklaven 1963 utan också vid konklaven efter Pius XII:s död 1958. Han satte in den första av dessa konklaver i ett kallakrigssammanhang och menade att Sovjetunionen hade hotat

⁸¹ Remus Mircea Birtz, “Un mystérieux roumain exilé: ‘Prince Scortesco’. Qui était-ce? (Avec une incursion dans le paysage catholique occidental traditionnel)” (2018), se <https://www.remusmirceabirtz.files.wordpress.com/2018/12/P-Remus-Mircea-Birtz-Un-rom%C3%A2n-exilat-misterios-Principele-Scortesco.-Cine-era.pdf> [läst 2024-04-03].

⁸² Rémy 1986.

bomba Vatikanen om den uttalade antikommunisten Siri blivit vald. Guiffré menade också att han kunde visa att den sovjetiska provsprängningsaktiviten var osedvanligt hög strax före och under konklaven.⁸³

En central person för denna utvidgade Siri-teori var vietnamesen Tran Van Khoat som var aktiv som präst bland båtflyktingar i Texas och under en period tillhörde SSPX. 1988 bekostade den australiska traditionalisten Hutton Gibson (1918–2020) en resa till Italien för att undersöka teorin. Under sin vistelse där lyckades Khoat få kontakt med Siri som återigen hänvisade till sekretessen. Khoat var övertygad om att Siri var den riktige påven, men att denne inte kunde avslöja det på grund av dödshot och av samma skäl heller inte vågade följa med på den räddningsresa till Förenta staterna som anhängarna planerat. Senare menade Khoat att Siri utsett ett antal kardinaler och att han dessutom utsett en efterträdare som påve.⁸⁴

Även om det fortfarande finns anhängare av Siri-teorin har den fått en ordentlig törn genom att det 2018 avslöjades att Khoat, som var huvudkällan till den utvidgade teorin, med största sannolikhet aldrig var prästvigd, att han är gift och har barn och dessutom

⁸³ Gary Guiffré “‘Grave Reasons of State: The Atomic Bomb and the Eclipse of the True Vicar of Christ,” *Chiesa Viva* 485 (2015), se också William G. von Peters “The Siri Thesis” (utan utgivningsår), <http://www.thepopeinred.com/thesis.htm> [läst 2024-04-03]

⁸⁴ Teresa Bennis, “The Siri conjecture and Catholic Truth” (2019), <https://www.betrayedcatholics.com/the-siri-conjecture-and-catholic-truth> [läst 2024-04-03].

inblandad i mycket tveksam affärsverksamhet.⁸⁵ Hutton Gibson, som tidigare varit en entusiastisk förespråkare, tillbakavisade teorin redan under mitten av 1990-talet. Men hans son, skådespelaren, regissören och traditionalisten Mel Gibson (f. 1956), som inte heller längre omfattar teorin, har rättigheterna till en film om kardinal Siris liv, *The Passion of the Church*, som skulle bli en pendang till hans *Passion of the Christ* (2004). Någon sådan film har ännu inte spelats in.⁸⁶

Siri-teorin blev mer allmänt känd för en läsekrets i Förenta staterna genom att ex-jesuiten och bästsäljarförfattaren Malachi Martin (1921–1999) inkluderade den i boken *The Keys of this Blood* (1990). Den variant av teorin som boken presenterade gick ut på att Siri blev vald till påve 1963 och Martin hävdade att han hade personlig kunskap om detta, då han fortfarande bodde i Rom vid tiden och hade god insyn i kyrkliga angelägenheter på högsta nivå.

Till skillnad från de andra skrifterna om behandlade teorin var detta en bästsäljande bok med mycket bred publik. Som många av Martins andra böcker handlar den om ett kommunistiskt-frimureriskt övertagande av världen

⁸⁵ Teresa Benms, "Gregory XVIII/'Fr.' Tran Van Khoat Fraud Exposed!" (2018), <https://www.betrayedcatholics.com/gregory-xviii-fr-tran-van-khoat-fraud-exposed/> gregory-xviii-fr-tran-van-khoat-fraud-exposed [läst 2024-04-03].

⁸⁶ Om Mel och Hutton Gibson, se Bernard Doherty, "The Immolated Victim: Traditionalist Roman Catholicism and Mel Gibson's *The Passion of the Christ*", *St Mark's Review* 234 (2015), s. 77–101.

och kyrkan, där hans gamla orden, jesuiterna, spelat en särskilt förödande roll.⁸⁷

⁸⁷ Malachi Martin, *The Keys of this Blood: The Struggle for World Dominion between Pope John Paul II, Mikhail Gorbachev, and the Capitalist West* (New York 1990), s. 608–609. Om Martin, inte minst den bästsäljande och inflytelserika boken *Hostage to the Devil* (1976) som visat sig ha baserats på helt påhittade exorcismer som Martin hävdade att han närvarat vid, se Laycock & Harrelson 2023, s. 105–132. För påstådd FBI-dokumentation om att Siri egentligen valts, se också Paul Williams, *Vatican Exposed: Money, Murder and the Maffia* (Amherst 2003).

VIII. En tiara från himlen: Gudomligt utvalda påvar

Under 1990-talet genomfördes alltså tre konklaver för att välja en sann påve, samtliga i Förenta staterna (se kapitel V). Ingen av dessa påvar fick några större anhängarskaror. Det har däremot funnits andra sentida påvar, vars kyrkor haft många tusen anhängare. Det som förenar dem är tanken på att deras ledare är ”mystiskt utvalda”, alltså att Gud ingripit direkt och krönt dem till påvar.

Under den efter-konciliära eran har minst ett trettiootal individer hävdad att de blivit utvalda att leda den trogna skaran katoliker i den yttersta tiden och att det är Gud som givit dem uppdraget. För att benämna denna grupp, men också de konklavistiska påvarna, har jag introducerat begreppet alternativa påvar.⁸⁸

⁸⁸ Forskningen om de flesta av dessa påvar har tidigare varit mycket begränsad, men inom “Alternative Pope Project”, som pågått sedan 2015, har jag hittills givit ut två monografier, ett tjugotal forskningsrapporter samt dessutom skrivit ett fyrtiootal blogginlägg och publicerat skannat källmaterial. Se <http://www.magnuslundberg.net> [läst 2024-04-03]. Projektets slutprodukt är en kommande monografi med titeln *Could the True Pope Please Stand Up: Twentieth and Twenty-First Century Alternative Popes*.

De flesta av dessa mystiskt utsedda alternativa påvar har haft några hundra eller till och med bara några dussin anhängare, men i synnerhet två kyrkor har samlat betydligt större skaror och åtminstone under perioder haft åtskilliga tusen medlemmar. Det rör sig om de franska Apôtres de L'Amour Infini och den spanska Palmarianska kyrkan. Då jag i andra arbeten ägnat mycket plats åt dessa kyrkor kommer jag bara att ge en mycket kortfattad skildring här.

Les Apôtres de l'Amour Infini, den oändliga kärlekens apostlar, leddes av den franske prästen Michel Collin (1905–1974). Den var inte primärt inriktad på att kritisera förändringar efter Andra vatikankonciliet utan på att fördöma det faktum att kyrkan inte officiellt godkände några av de populära Mariauppenbarelserna som växte fram efter andra Världskriget. Rom lyssnade inte på budskapen från himlen.

Enligt Collin kunde varken Pius XII eller Johannes XXIII handla fritt under sina pontifikat. De ville godkänna uppenbarelserna, men frimurare i deras absoluta närhet stoppade dem och därför hade Gud valt Collin till påve genom en ceremoni 1950. Han fick namnet Clément XV. I och med detta blev Collin en ”med-påve”, som hjälpte de romerska påvarna och kunde agera handlingskraftigt och öppet.

1960 offentliggjorde Collin att han var påve och att hans pontifikat var det sanna innehållet i den tredje hemligheten från Fatima. På uppdrag av Kristus grundade han den förnyade kyrkan, L'Église Renovée. Inte oväntat suspenderades och exkommunicerades Collin och varningar mot honom sändes ut från biskopar i hela Västeuropa.

I och med Paulus VI:s tillträde 1963 hävdade Clément att denne var såväl antipåve som antikrist. Kardinalerna hade genom valet gått emot himlens vilja. Gud hade ju redan valt Michel Collin till påve.

Les Apôtres de l'Amour Infini kan i vissa avseenden inte räknas som traditionalister. De präst- och biskopsvigde gifta män och kvinnor, som skulle fira mässan i huskapell, cenakler. Mässan firades på folkspråk och det fanns många olika mässformer, även mycket korta. Clément fastställde dessutom att inte bara Jesu kropp och blod fanns i sakramentet utan också Marias.

Från 1966 fick dessutom utomjordingar, planetarier, en mycket central roll i Cléments teologi. De skyddade mänskligheten och deras godhet gjorde att Gud väntade med sin dom. Han döpte, präst- och biskopsvigde därför planetarier som skulle vara verksamma i den "intergalaktiska kyrkan". När Clément XV avled 1974 valdes ingen officiell efterträdare, utan anhängarna väntade på hans återuppståndelse.

Som mest, i slutet av 1960-talet, hade L'Église Renovée kanske så många som 10 000 medlemmar, inte minst i Frankrike, Schweiz, Tyskland och Italien. Efter Cléments död ebbade kyrkan ut och idag är grupperna som följer hans lära, inkluderat tanken på planetariernas roll mycket få, även om minimala grupper existerar i till exempel Frankrike och Italien.⁸⁹

⁸⁹ Magnus Lundberg "Apostles of Infinite Love", i David G. Bromley, *World Religions and Spirituality Project* (2020a), <https://wrldrels.org/2020/06/07/apostles-of-infinite-love/> [läst 2024-04-03] samt min kommande monografi *Clément XV, the Apostles of Infinite Love, and the Renewed Church*.

Bland annat på grund av betonandet av utomjordingarnas roll i kyrkan bröt sig den stora kanadensiska provinsen ur Cléments kyrka 1967. Deras huvudkommunitet låg i St-Jovite utanför Montreal och dess ledare Gaston Tremblay (1928–2011) hävdade att han var Cléments efterträdare och antog namnet Gregorius XVII. De kanadensiska apostlarna har dock aldrig använt ordet påve för att benämna honom utan ”kyrkans tjänare”, även om hans roll var pontifikal. De hävdade att Clément XV varit sann påve, men avfallit och att Gud istället valt Tremblay till att leda kyrkan.

De kanadensiska apostlarna har numera sin andra ”kyrkans tjänare” och har antagligen fortfarande några tusen anhängare, inte minst i Kanada, Förenta staterna, franska Karibien, Guatemala, Ecuador och Sydafrika.⁹⁰

Iglesia Católica Palmariana, den palmarianska kyrkan har sitt centrum i byn Palmar de Troya utanför Sevilla där en gigantisk basilika tornar upp sig. Den händelsekedja som ledde fram till kyrkan inleddes 1968 med en Mariauppenbarelse som tre unga flickor rapporterade. Snart dök många fler människor upp på platsen och hävdade att också de fick uppenbarelser.

En ung man från Sevilla, Clemente Domínguez (1946–2005) var den som kom att dominera platsen. Under de kommande åren blev Palmar de Troya en viktig

⁹⁰ Lundberg 2020a och Susan J. Palmer. “The Apostles of Infinite Love and the ‘Hidden Children’ of Saint-Jovite.” i Susan J. Palmer, Martin Geoffroy & Paul L. Gareau (red.), *The Mystical Geography of Quebec: Catholic Schisms and New Religious Movements* (Basingstoke 2020), s. 193–216.

vallfärdsort, trots att den lokala katolska hierarkin slog fast att uppenbarelserna var falska.

I slutet av 1975 lyckade gruppen runt Domínguez övertyga ärkebiskop Thuc att resa till dem och först prästviga och därefter biskopsviga fyra män, däribland Domínguez. Vigningarna innebar att Domínguez i sin tur biskopsvigde omkring 90 personer bara under de kommande två åren.

Palmarianerna hävdade att Paulus VI var fången i Vatikanen, men vid hans död 1978 valde Gud Clemente Domínguez till påve med namnet Gregorius XVII och eftersom den heliga stolen därigenom flyttats från Rom till Palmar de Troya, blev den palmarianska kyrkan den enda sanna katolska kyrkan. Utanför den fanns ingen frälsning.

Genom uppenbarelser från såväl Maria som Kristus och en mängd helgon, men också genom att sammanställa äldre uppenbarelsetraditioner utvecklades den palmarianska läran snabbt och kring millennieskiftet utgav kyrkan en fullständigt omarbetad bibel, som var upplagd i helt kronologisk ordning med datum och detaljer som uppenbarats för Gregorius XVII. Han ledde kyrkan fram till sin död 2005 och nu styrs palmarianerna av sin fjärde påve, Petrus III.

Som mest hade den palmarianska kyrkan kanske så många som 5 000 medlemmar, spridda över hela världen. Nu är de antagligen inte fler än ett drygt tusental, men har ändå ett trettiotal biskopar och minst ett femtiotal nunnor. Och en gigantisk, guldfylld katedral, en av de största kyrkor som byggts i Spanien under det senaste seklet. Den

palmarianska kyrkan är utan tvekan den mest synbara av de nutida grupper som har alternativa påvar.⁹¹

⁹¹ Se Magnus Lundberg *A Pope of Their Own; El Palmar de Troya and the Palmarian Church* (Uppsala 2017, reviderad upplaga 2020b).

Avslutande reflektioner: Konspiracistiska variationer

Det är tydligt att alla de varianter av traditionalistiska förhållningssätt till den konciliära kyrkan och dess påvar som jag presenterat i större eller mindre grad innehåller konspiracistiskt tänkande. Enligt Michael Barkuns klassiska studie om konspirationskulturer är grunddragen i ett sådant tänkande att mäktiga, mer eller mindre hemliga, onda krafter styr samhället och människors öden och ”att inget sker slumpmässigt - - - inget är vad det i förstone ser ut att vara - - - [och] att allt hör samman.” Dessa föreställningar leder också till en dikotomi mellan mörker och ljus, ont och gott.⁹²

Tillämpat på traditionalistiska grupper är det tydligt att det finns spridda uppfattningar om att organiserade elitgrupper målmedvetet och under lång tid arbetat för att undergräva kyrkan, få den att transformeras och slutligen förstöras. Katolska traditionalister menar att dessa konspirerande krafter framförallt är frimurare, judar och kommunister, vilka betraktas som sammanflätade grupper med gemensamma sataniska mål. Uttrycket Pius IX (1846–1878) använde i sin encyklika *Etsi multa* (1873) för att

⁹² Michael Barkun, *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America* (Berkeley 2003), s. 2–4. För konspiracionsteorier, se också artiklarna i Butter & Knight 2020.

benämna frimureriet täcker väl in uppfattningarna om konspirationernas sammantvinnade karaktär. Han kallade frimureriet för "Satans synagoga."

De traditionalistiska konspirationsteorierna är exempel på vad Barkun benämner "systemiska konspirationer"; det är inte något som handlar om en enskild händelse, som till exempel vem som egentligen mördade John F. Kennedy eller om månlandningen 1969 är påhittad. Istället är det uppfattningar om att en kabal, en åtminstone delvis hemlig liten elitgrupp, styr hela det system som är världen.⁹³

Samtidigt har traditionalister presenterat listor över namngivna påstådda frimurare bland biskopar och kardinaler. Den något svävande systemiska konspirationen påstås alltså inkarneras i konkreta individer i kyrkans topp och från dem sipprar idéer och handlingar ned till andra biskopar, präster och lekfolk. Det verkliga genombrottet för denna konspiration kom i och med Andra vatikankonciliet.

Antifrimureri, antisemitism och antikommunism var länge välintegrerade delar i officiell katolsk diskurs, i påvans uttalanden och i respekterade författares verk. Det är i och för sig fortfarande inte tillåtet för katoliker att vara frimurare, men från officiellt håll betraktas sällan frimureri som en global ond kraft som hotar kyrkans själva existens. Den officiella kyrkan tar, framförallt sedan Andra vatikankonciliet, tydligt avstånd från antisemitism, men det finns en lång antisemitisk historia inom kyrkan och att den officiella hållningen ändrats betyder inte att antisemitiska tankar finns i många enskilda katolikers och gruppers världsbild. Och kommunism, som en ateistisk och anti-

⁹³ Barkun 2003, s. 6–7.

religiös ideologi, är något som kyrkan motsätter sig, men dess roll har blivit oklarare efter det traditionella kalla krigets slut.⁹⁴

Det som traditionalistiska katoliker gör är att använda antifrimureri, antisemitism och antikommunism som argument och vapen mot nutida katolicism i Roms form, speciellt mot dess ledning. Frimurare, judar och kommunister är de som drar i trådarna i det som på ytan verkar vara den katolska kyrkan, men i själva verket är en konciliär religion utan många eller ens några katolska drag.

Antisemitismen är tydligast bland sedevakantister. En grundläggande tanke är att en grupp mäktiga judar helt dominerar världen, såväl ekonomiskt som politiskt, att judar skapat kommunismen och att förintelsen är ett falsarium. *Sion Visas protokoll* filtrerade genom Denis Faheys och många andras skrifter presenteras som sanning Hos den mexikanska grupp som ställde samman *Complotto contro la chiesa* (1962) och i Joaquín Sáenz y Arriagas skrifter från 1970-talet är antisemitismen det helt överskuggande temat, i och för sig kopplat till antifrimureri och antikommunism.

Bland traditionalister ses frimureriet som en global sammanhållen rörelse vars mål är att omforma katolska kyrkan till en global, indifferent, människocentrerad religion. Att anklaga alternativa traditionalistiska inriktningar för att gå i frimurarnas ledband är legio i sammandrabbningar grupperna emellan. I teorierna om att påven drogats eller hölls fången, eller att kardinal Siri

⁹⁴ Doherty 2022 ser antifrimureri, antisemitism och antikommunism, som tre av fem traditionella och officiella katolska konspirationer, medan övriga är antisatanism och antimodernism.

egentligen blev vald till påve spelade tanken på att frimureriet nått långt upp i den kyrkliga hierarkin en central roll, men den var även i dessa fall sammankopplad med hot från judiska elitgrupper och kommuniststater.

Den katolska traditionalismen växte fram i ett kallakrigssammanhang. Det traditionalister kritiserade var bland annat det som man betraktade som Vatikanens mer diplomatiska Ostpolitik vilken utvecklades från Johannes XXIII och framåt och att inte konciliet gjorde ett separat, högtidligt avståndstagande från kommunismen. Det var tecken på ideologins starka inflytande i kyrkans ledning. De som inom hierarkin ansågs vara kommunister betraktades också som frimurare och judar; det var tre aspekter av samma grundläggande konspiration.⁹⁵

Den konspiracistiska inriktningen gör att grupper och individer som annars skulle stå långt ifrån varandra ändå resonerar på liknande sätt och kan mötas. I till exempel Förenta staterna kan man idag se hur traditionalistiska katoliker (även inomkyrkliga) och konservativa evangelikaler närmar sig varandra i ett motstånd mot ”globalismen” och den så kallade djupa staten.⁹⁶

För många tongivande evangelikaler är katolicism i och för sig en satanisk religion och påven antikrist och antikatolicism och inte minst antijesuitism är andra viktiga delar i moderna konspirationsteorier. Men också för många traditionalistiska katoliker är mannen i Rom, som kallar sig påve, i själva verket antikrist.

Så på ett till synes motsägelsefullt sätt blandas de antifrimureriska, antisemitiska och antikommunistiska

⁹⁵ Doherty 2022, s. 256.

⁹⁶ Doherty 2022, s. 259–261.

konspirationsteorierna med ett slags anti-katolska teorier. Samtidigt har påven, för de flesta av dessa grupper, som sagt, inget med katolicism att göra; den synbare ledaren för katolska kyrkan leder en icke-katolsk religion. Påven är helt enkelt inte katolik.

Uppsala Studies in Church History

Uppsala Studies in Church History is a series that is published in the Department of Theology, Uppsala University. It includes both works in English and in Swedish. The volumes are available open-access and only published in digital form on www.diva-portal.org.

Uppsala Studies in Church History är en skriftserie som utges vid Teologiska institutionen, Uppsala universitet. Serien innehåller arbeten på såväl svenska som engelska. Skrifterna i serien är fritt tillgängliga och utges endast i digital form på www.diva-portal.org.

1. Lundberg, Magnus. *A Pope of Their Own: Palmar de Troya and the Palmarian Church*. 2017.
2. Hansson, Klas. *Mottagning av ärkebiskop: Från tillträde i enkelhet till offentlig pompa*. 2017.
3. Andersson, Patrik. *En katolsk Ansgar för en katolsk kyrka: Ansgar jubileer och historiebruk, 1920–1930*. 2017.
4. Mazetti Petersson, Andreas. *Antonio Possevino's Nuova Risposta: Papal Power, Historiography and the Venetian Interdict Crisis, 1606–1607*. 2017.
5. Lundberg, Magnus. *Tomás Ruiz: Utbildning, karriär och konflikter i den sena kolonialtidens Centralamerika*. 2017.
6. Cadavid Yani, Helwi M. *A Colombian Nun and the Love of God and Neighbour: The Spiritual Path of María de Jesús (1690s-1776)*, 2018.
7. Lundberg, Magnus & James W. Craig. *Giuseppe Maria Abbate: The Italian-American Celestial Messenger*, 2018.
8. Forsell, Gustaf. *Race and Liberal Theology: Sveriges Religiösa Reformförbund in Interwar Sweden*, 2019.

9. Hahr Kamienski, Helena, *Kristen lärare i rabbinisk tradition: Om Henrik Steen och Svenska Israelmissionen*, 2019.
10. Hansson, Klas. *Folklig protest och partipolitik: Kyrkornas Påskupprop 2005 för en humanare flyktingpolitik*, 2019.
11. Lundberg, Magnus. *A Pope of Their Own: Palmar de Troya and the Palmarian Church*. 2nd edition. 2020.
12. Hansson, Per. *Befogenhetsprövningar i Svenska kyrkan: Ett spel för galleriet?* 2021.
13. Grenholm, Micael. *Enemy Love and Apocalyptic Genocide: Views on Military Violence and Pacifism Among Swedish Pentecostals 1967–1971*. 2022.
14. Klas Hansson, *Principer och praktik: Lekfolkets ansvar och makt i Svenska kyrkans församlingar 1930–2000*. 2023.
15. Hanna Lind, “*Vi bedja om väckelse*”: *Identitet hos sju EFS-föreningar i pitebygden under 1950-talet*. 2023.
16. Magnus Lundberg, *Är påven katolik?: Traditionalistiska variationer*, 2024.